

www.e-rara.ch

Omnes quae extant D. Hieronymi Stridonensis lucubrationes

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Basileae, [1536-1538]

Universitätsbibliothek Basel

Shelf Mark: FM1 II 1-6

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-62470>

Homilia secunda

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

A nihil iniquitatis est, ibi sine dubio est æquitas: merito ergo æquitas esse dicitur quæ dirigit sponsum. Et uide, si non ob hoc etiam uidetur illud in euangelio a saluatore dictum: Si diligitis me, mandata mea seruauate. Si ergo qui diligit Christum, mandata eius custodit: & qui mandata eius custodit, nulla est in eo iniquitas, sed æquitas in eo permanet: æquitas ergo est quæ mandata eius custodit, & diligit Christum. Et rursum: Si is qui madata custodit, ipse diligit Christum, mandata autem in ætate seruant, & æquitas est quæ diligit Christum: qui iniquum aliquid gerit, neque madata custodit, neque diligit Christum. Erit ergo ut quantum iniquitatis in nobis est, tantum longe simus à dilectione Christi: & tantum mandatorum eius præuaricatio habeatur in nobis. Et ideo regulam quandam directam ponamus esse æquitatem: ut si quid in nobis iniquitatis est, hanc adhibentes & superducentes directoriam mandatorum dei: si quid in nobis curuum, si quid tortuosum est, ab huius regulæ linea resecetur, ut possit & de nobis dici: Aequitas dilexit te. Possumus autem etiam sic accipere, ut uideatur simile esse quod dixit: Aequitas dilexit te, ac si dixisset: iusticia dilexit te, & ueritas & sapientia & pudicitia & singulæ quæque uirtutes. Nec mireris sanè, si dicimus uirtutes esse quæ diligunt Christum, cum in alijs ipsarum uirtutum substantiam, Christum soleamus accipere. Quod & frequenter inuenies in scripturis diuinis, pro locis & opportunitatibus aptari. Inuenimus namque ipsum & iusticiam dici & pacem & ueritatem. Et rursum scriptum est in psalmis: iusticia & pax osculatae sunt. Et, ueritas de terra orta est, & iusticia de cælo prospexit: quæ utique omnia & ipse esse, & rursum ipsum dicuntur amplecti. Sed & sponsus idem dicitur, idem etiã sponsa nominatur: ut in prophetia scriptum est. Sicut sponso imposuit mihi mitram, et sicut sponsam ornauit me ornamento.

HOMILIA SECUNDA

Fusca sum & formosa filia Hierusalem, ut tabernacula Cedar, ut pelles Salomonis. In alijs exemplaribus legimus: Nigra sum & formosa. Rursum in hoc persona sponsæ loquentis introducit. Loquentis autem non ad illas adolescentulas, quæ cum ipsa currere solent, sed ad filias Hierusalem, quibus tanquam his quæ derogauerint fœditati eius, respondere uidetur & dicere: Fusca quidem sum uel nigra, quantum ad colorem spectat filia Hierusalem: formosa uero, si quis interna membrorum lineamenta perspiciat. Nam & tabernacula, inquit, Cedar, quæ est gens magna, nigra sunt: & ipsa gens Cedar, nigrædo, uel obscuritas interpretat. Sed & pelles Salomonis nigrae sunt: nec tamē ob hoc tãto regi, in omni gloria sua pellium uisa est indecora nigredo. Non ergo mihi o filia Hierusalem, exprobrete culpam coloris: cum siue naturalis, siue exercitio quæsitæ corpori pulchritudo non desit. Hæc continet historiam, ecclesiæ personā tenet ex gentibus congregatæ. Filia uero Hierusalē ad quas ei sermo est, illæ sunt animæ quæ propter electionem patrum, charissimæ quidem dicuntur, inimicæ autem propter euangelium. Iste sunt filia Hierusalem ciuitatis terrenæ, quæ uidentes ecclesiam ex gentibus, quamuis pro eo ignobilem, quod generositatem sibi Abraam, & Isaac, & Iacob non possit ascribere: obliuiscuntur tamen populum suum & domum patris sui, atque ad Christum uenientem, spernunt eam: & pro ignobilitate generis offuscant. Quod sponsa sentiens, filias prioris populi imputari sibi, & pro hoc etiam nigram se appellari, quasi quæ paternæ eruditionis non habeat claritatem, respondens ad hæc dicit: Nigra sum quidem o filia Hierusalem, pro eo quod non descendo de stirpe clarorum uirorum: neque illuminatio nem Mosi legis accepi, habeo tamen pulchritudinem meam mecum. Nam & in me illud primum est, quod ad imaginem dei in me factum est: nunc accedens ad uerbum dei, recepi speciem meam. Quamuis enim pro coloris obscuritate, comparetis me tabernaculis Cedar & pellibus Salomonis: tamen & Cedar ex Ismaele descendit. Secundo namque loco ex Ismaele natus est, qui Ismael non fuit expers diuinæ benedictionis. Sed & pellibus Salomonis comparatis me, quæ non aliæ sunt quam pelles tabernaculi dei: & tamen miror uos o filia Hierusalem, mihi coloris uelle exprobrare nigredinem. Quomodo non meministis, quod in lege uestra scriptum est, quid passa sit Maria quæ derogauit Mosi cum Aethiopissam nigram accepisset uxorem: quomodo ignoratis illius imaginis adumbrationem in me nunc ueritate compleri? Ego sum illa Aethiopissa, ego sum nigra quidem pro ignobilitate generis: formosa uero propter poenitentiam & fidem. Suscepi enim in me filium dei, recepi uerbum carnem factum. Accessi ad eum, qui est imago dei, primogenitus omnis creaturæ: & qui est splendor gloriæ & fulgor substantiæ eius, & facta sum formosa. Tu ergo quid improperas conuertenti se à peccato, quod utique lex fieri uetat: & quomodo tu gloriaris in lege præuaricans legem? Verum quoniam in his locis sumus, ubi ecclesia quæ ex gentibus uenit nigram se esse dicit & formosam, quamuis longum uideatur esse & operosum colligere ex scripturis diuinis, in quibus uel qualiter sacramenti huius forma præcesserit, tamen non mihi penitus omittendum uidetur, sed quàm potuerit breuiter memorandum. Primo ergo in Numerorum libro de Aethiopissa ita scriptum est. Et locuta est Maria ad Aaron, & derogauerunt Mosi, propter mulierem Aethiopissam quam accepit uxorem, & dixerunt: Nunquid Mosi soli locutus est dominus? Nonne & nobis locutus est? Et iterum in tertio Regnorum libro scriptum est de regina Saba, quia uenit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, hoc modo: Regina Saba audiuit nomen Salomonis, & nomen domini: & uenit tentare eum in parabolis, & uenit in Hierusalem in uirtute magna ualde: & camelis portantes odorem & aurum multum ualde, & lapidem preciosum

ciosum: & ingressa est ad Salomonem, & locuta est ei omnia uerba quae erant in corde suo. Et enuncia-
 uit ei Salomon omnia uerba eius. Et non fuit uerbum quod omiserit rex, & non enunciauerit rex ei. Et
 uidit regina Saba omnem prudentiam Salomonis, & domum quam aedificauit, & cibos Salomonis,
 & sedem puerorum eius, & ordinem ministrorum eius, & uestes eius, & uini fusores eius, & holocau-
 sta eius, quae offerebat in domo domini: & obstupuit & dixit ad regem Salomonem: Verus est sermo
 quem ego audiui in terra mea de uerbo tuo & prudentia tua: & non credidi his qui loquebantur mihi, us-
 que quo uenirem & uiderunt oculi mei: & ecce nec media pars est quae nunciabantur mihi. Addidisti
 enim bona super omnem auditionem quam audiui in terra mea: Beatae mulieres tuae, beati pueri isti qui
 assistunt in conspectu tuo semper: & audiunt omnem prudentiam tuam. Sit dominus deus tuus bene-
 dictus, qui tibi dedit sedem Israel. Quoniam dilexit dominus Israel, & uoluit eum permanere in aeter-
 num: posuit te regem super eos, ut facias iudicium cum iusticia & iudices eos. Et dedit Salomoni centum
 uiginti talenta auri, & odoramenta multa ualde, & lapidem preciosum. Nunquam talia uenerant odo-
 ramenta, nec in tanta multitudine, quae dedit regina Saba regi Salomoni. Hanc autem historiam paulo
 latius repetere uoluimus, & inferere huic expositioni nostrae, scientes intantum conuenire haec ad per-
 sonam ecclesiae, quae ex gentibus uenit ad Christum: ut ipse dominus in euangelij reginae huius face-
 ret mentionem, dicens eam uenisse a finibus terrae, ut audiret sapientiam Salomonis. Austri autem re-
 ginam dicit eam, pro eo quod Aethiopia in Austri partibus iaceat: & a finibus terrae, quasi in ultimo po-
 sita. Inuenimus autem huius ipsius reginae etiam Iosephum in historia sua facere mentionem, addentem
 etiam hoc, quod postea quam regressa est, inquit, a Salomone, Cambyfes rex miratus eius sapientiam,
 quam sine dubio ex Salomonis sapientia susceperat, cognominauit, inquit, nomen eius Meroen. Re-
 fert autem quod non solum Aethiopiae, sed & Aegypti regnum tenuerit. Addemus autem adhuc & ea
 quae in sexagesimo septimo psalmo, de hac eadem forma continetur. Ait ergo ibi: Disperge gentes quae bella uo-
 lunt: uenient legati ex Aegypto: Aethiopia praeueniet manus eius deo. Et adhuc quarto in loco apud
 Sophoniam prophetam de hac eadem figura, hoc modo scriptum: Propterea sustine me, dicit domi-
 nus, in die resurrectionis meae in martyrio: hoc est, in testimonio: quoniam iudicium meum est ad con-
 gregationes gentium, ut suscipiam reges & effundam super eos omnem iram indignationis meae: in
 igne zeli mei consumetur omnis terra. Quoniam tunc conuertam in populis linguam in generatio-
 nem eius: ut inuocent omnes nomen domini, & seruiant ei sub iugo uno. De ultra flumina Aethiopiae
 suscipiam eos qui dispersi sunt, & afferent sacrificium mihi. In die illa non confunderis Saba ab omni-
 bus adinventionibus tuis, in quibus impie egisti in me. Sed & in Hieremia scriptum est: quod principes
 quidam populi Israel miserint Hieremiam in lacum Melchiae filij regis, qui erat in domo carceris: & de-
 posuerunt eum cum funibus, & in lacu non erat aqua, sed coenum, & erat in coeno. Audiens autem Ab-
 dimelech Aethiops uir eunuchus, qui erat in domo regis, quia miserunt Hieremiam in lacum: locutus
 est regi, & dixit: Domine rex, male fecerunt uiri isti omnia quae fecerunt in Hieremiam prophetam, quia
 miserunt eum in lacum, & morietur ibi a facie famis: quoniam non sunt iam panes in ciuitate. Et praece-
 pit rex ipsi Abdimelech Aethiopi, dicens: Tolle hinc triginta homines, & educ eum de lacu, ut non ibi
 moriatur. Et quid plura: Abdimelech Aethiops fuit qui Hieremiam eduxit de lacu. Et paulo post factus
 est sermo domini ad Hieremiam, dicens: Vade & dic Abdimelech Aethiopi, dicens: sic dicit dominus
 deus Israel: Ecce ego adducam uerba mea super ciuitatem istam in mala, & non in bona: & saluabo te in
 die illa, & non dabo te in manus hominum quos tu times. A facie eorum saluans saluabo te: & in gladio
 non cades, sed erit anima tua in salutem: quoniam confusus es in me, dicit dominus. Haec interim ad prae-
 sens de scripturis sanctis occurrere potuerunt, quibus mihi uidetur propositi de canticis canticorum
 uersiculi mysterium comprobari: in quo dicit: Fusca sum siue nigra, & formosa filia Hierusalem, sicut ta-
 bernaculum Cedar, & sicut pelles Salomonis. Inuenitur ergo Moyses in Numeris accepisse Aethio-
 pissam uxorem fuscam uel nigram: pro qua Maria & Aaron derogant ei, & indignantes dicunt: Nun-
 quid Mosi soli dominus locutus est: Nonne & nobis locutus est: In quo si diligenter consideres, nec con-
 sequentiam sermo inuenitur habere historicus. Quid enim conuenire ad rem uidebitur, ut indignantes
 pro Aethiopissa dicant: Nunquid soli Mosi locutus est dominus: nonne & nobis locutus est: Opor-
 bat enim si hoc erat in causa dici ab eis: non oportuit te o Moses uxorem accipere Aethiopissam, & de
 semine Cham, sed de genere tuo & de domo Leui. Horum nihil dicunt, sed aiunt: Nunquid Mosi soli lo-
 cutus est deus: nonne & nobis locutus est: In quo & mihi uidetur secundum mysterium magis intellexisse
 quod gestum est: & uidisse quod iam Moses, id est, spiritualis lex, in nuptias & coniugium congre-
 gatae ex gentibus migraret ecclesiae: & Mariam, quae synagogae derelictae formam: & Aaron, qui sacra-
 dotij carnalis tenebat imaginem, uidentes ablatum esse a semetipsis regnum: & datum esse genti facienti
 fructus eius dicere: Nunquid Mosi soli locutus est deus: nonne & nobis locutus est: Denique & Moses
 ipse, cum tanta & tam magnifica eius opera fidei ac patientiae referantur: nunc tantis a deo elatus est lau-
 dibus, ut nunc cum Aethiopissam duxit uxorem. Nunc de eo dicit, quia Moses homo mansuetus ualde super
 omnes homines qui sunt super terram: nunc & illud de eo dicit dominus: quia si fuerit in uobis propheta,
 in uisionibus loquar ei aut in somniis: non ita ut famulo meo Mosi: quia in omni domo mea fidelis est.
 Os ad os loquar ad eum. In specie & non in aenigmate gloriam domini uidit. Et cur non timuistis detra-
 here famulo meo Mosi: Haec omnia pro coniugio Aethiopissae Moses audire meruit a domino. Verum
 de

A de his plenius in libro Numerorum profecti sumus: quæ si quis dignum iudicat noscere, illa perquirat. Nunc autem sufficiat approbare ex his, quod ipsa est nigra & formosa Aethiopissa, quæ Moses, id est, lex spiritualis, quæ sine dubio uerbum dei & Christus est, in coniugium suum asciscit: licet obtrectent & derogent filiae Hierusalem, plebs scilicet ista cum sacerdotibus suis. Videamus autem & ea quæ ex tertio Regnorum libro protulimus de regina Saba, & ipsa nihilominus Aethiopissa, cui testimonium dat dominus in euangelij: quod in die iudicij ueniat cum uiris generationis incredulæ & condemnet eos: quia uenit à finibus terre audire sapientiam Salomonis, & addit: Quia plus Salomone hic docens per hoc plus esse ueritatem, quam ueritatis figuras. Venit ergo & hæc, imò secundum figuram eius, ecclesia uenit ex gentibus audire sapientiam Salomonis ueri, & ueri pacifici domini nostri Iesu Christi. Venit & hæc primo quidem tentans eum per ænigmata & quæstiones quæ ei prius insolubiles uidebatur: atque ab ipso de agnitione ueri dei & de creaturis mundi, uel de immortalitate animæ, & iudicio futuro: quod apud eam & apud doctores eius, gentiles duntaxat philosophos, incertum semper aut dubium manebat, absoluitur. Venit ergo in Hierusalem ad uisionem scilicet pacis cum multitudine & uirtute multa. Non enim cum una sola gente, ut prius synagoga solos habuit Hebræos, sed cum totius mundi gentibus uenit: deferens etiam munera digna Christo: odoramentorum siquidem suauitates: opera scilicet bona, quæ ad deum per odorem suauitatis ascendunt. Sed & auro uenit repleta, sensibus sine dubio & rationalibus disciplinis: quas ante fidem adhuc ex cōmuni & scholari eruditione collegerat. Detulit etiam lapidem preciosum, quem ornamenta morum possumus intelligere. Cum hoc ergo apparatu intrat ad pacificum regem Christum, & ipsi aperit cor suum, in confessione & pœnitentia scilicet præcedentium delictorum, & locuta est ei omnia quæ erant in corde suo. Propter quod & Christus, qui est pax nostra, enunciauit ei omnia uerba eius, & non est uerbum quod omiserit rex, & non enunciauerit ei. Denique cum iam tempus passionis appropinquaret, sic loquitur ad eam, id est, ad electos discipulos suos: Iam non dicam uos seruos, sed amicos, quia seruus nescit quid faciet dominus eius. Ego autem nota feci uobis omnia quæcumque audiui à patre meo. Sic ergo impletur quod dixit, quia non fuerit uerbum, quod non enunciauerit pacificus dominus reginæ Sabæ, id est, ecclesiæ ex gentibus cōgregate. Quod si intuearis ecclesiæ statum, & dispensationes eius ordinationesque eius cōsideres: tunc aduerteres quomodo regina mirata sit omnem prudentiam Salomonis. Simul & require, cur non dixerit omnem sapientiam, sed omnem prudentiam Salomonis, quoniam quidam eruditi uiri prudentiam de humanis negotijs, sapientiam de diuinis intelligi uolunt. Idcirco fortassis & ecclesia nunc interim Christi prudentiam miratur, dum in terris est, & inter homines cōuersatur. Cū autem uenerit quod perfectum est, & de terris translata fuerit ad cœlum, tunc uidebit omnem sapientiam eius, B cū iam non per speciem, non per ænigmata, sed facie ad faciem de singulis quibusque perspiciet. Vidit autem & domum, quæ ædificauit, sine dubio incarnationis eius mysteria. Ipsa est enim domus quæ ædificauit sibi sapientia, uidit & cibos Salomonis: illos puto, de quibus dicebat: Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius. Vidit & sedem puerorum eius. Ecclesiasticum puto ordinem dicit, qui in episcopatus uel presbyterij sedibus habetur. Vidit & ordinationes siue stationes ministrorum eius. Diaconorum ut mihi uideretur ordinem memorat, astantium diuino ministerio. Sed & uestes eius uidit, illas credo quibus induit eos, de quibus dicitur: Quicumque autem in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sed & uini futores eius arbitror dici doctores, qui uerbum dei & doctrinam quasi uinum populis miscet: quod auditorum corda lætificet. Vidit & holocausta eius, orationum sine dubio supplicationumque mysteria. Hæc ergo omnia ubi uidit in domo regis pacifici, imò Christi, nigra hæc & formosa, obstupuit, & ait ad eum. Verus est sermo quem audiui in terra mea, de uerbo tuo & de prudentia tua. Propter enim uerbum tuum quod agnouit uerum esse uerbum, ueni ad te. Omnia etenim uerba quæ mihi dicebantur, & quæ audiebam cū essem in terra mea, à doctoribus scilicet seculi & philosophis non erant uera: istud est solum uerum uerbum quod est in te. Sed fortassis quærendum uidebit, quomodo dicat regi regina hæc, quia non credidi his quæ dicebant mihi de te, cū utique nec uenisset ad Christum, nisi credidisset. Sed uide si possumus hoc modo soluere quod proponitur. Non his, inquit, credidi qui loquebant mihi: non enim fidem meam in illos qui locuti sunt de te, sed in te direxi: id est, non hominibus, sed tibi credidi deo. Et per illos quidem audiui, ad te autem ueni, & tibi credidi. Apud quem multo plura uiderunt oculi mei, quam annunciabantur mihi. Reuera enim cum peruenit nigra hæc & formosa in Hierusalem cœlestem, & ingressa fuerit uisionem pacis: multo plura & magnificentiora, quam nunc ei sunt annunciata perspiciet. Nunc enim tanquam in speculo & ænigmatibus: tunc autem uidebit faciem ad faciem, cum cōsequetur ea quæ oculus non uidit: nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt. Et tunc uidebit, quia nec medietas eorum est quæ audiuit in hac sua terra posita. Beatæ ergo sunt mulieres Salomonis, animæ sine dubio: quæ uerbi dei & pacis eius participes fiunt. Beati pueri eius, qui assistunt in cōspectu eius semper: non illi qui aliquando assistunt, & aliquando non assistunt: sed qui semper & sine intermissione assistunt uerbo dei, uere beati sunt. Talis erat & illa Maria quæ sedebat secus pedes Iesu & audiebat eum, cui testimonium reddidit ipse dominus, dicens ad Martham: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Adhuc nigra hæc & formosa dicit: Benedictus qui uoluit dare te super sedem Israel. Vere enim quia dilexit dominus Israel & uoluit ut staret in æternum, posuit te regem super eum. Quem Pacificum sine dubio. Christus enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem sepius soluit. Et post hæc omnia dedit, inquit, centum uiginti talenta auri regi Salomoni regina Saba. Numerus hic centum uiginti, consecratus est uita hominum, eorum

qui fuerunt in diebus Noe, quibus istud conceditur spacium uitae, quo inuitantur ad poenitentiam. Ipse autem numerus annorum & Mosi uitae fuit. Offert ergo Christo ecclesia in auri specie & pondere, non solum multitudinem sensuum suorum & intellectuum, sed legi dei consecratos indicat sensus suos: per hunc qui Mosi annos uitae continet numerum. Offert etiam suauitates odoramentorum quales & quantae nunquam uenerant. Vel orationes in hoc uel opera misericordiae intellige: nunquam enim uel tam recte orauerat, ut nunc cum accessit ad Christum: uel tam pie operata fuerat: ut cum cognouit iusticiam suam non facere coram hominibus, sed coram patre: qui uidet in abscondito, & reddet palam. Sed multum est alienis in locis simul uniuersa persequi haec, quae nec testimonij gratia uidentur assumpta. Sufficiant ista de tertio libro Regnorum. Videamus aliqua & ex his quae de sexagesimo septimo psalmo protulimus, ubi ait: Aethiopia praeueniet manus eius deo. Si enim intuearis, quomodo ex delicto Israel sit salus gentibus: & quod illorum lapsus, introeundi uiam nationibus dedit, ad uertes quomodo praeuenit & praecedit Aethiopiae manus, hoc est, gentium populus illos ad eum, qui bus primis data sunt eloquia dei, & in hoc compleri: Aethiopia praeueniet manus eius deo: & sit nigra ista formosa, etiam si nolunt, etiam si inuident & obtreant filiae Hierusalem. Sed & prophetae testimonium quod posuimus: ubi suscepit dominus etiam eos qui ueniunt de locis quae sunt ultra flumina Aethiopum, & afferunt hostias deo, simili sensu aduertendum puto. Videtur enim mihi, quod ultra flumina Aethiopiae esse dicitur ille, qui nimis & superabundantibus peccatis infuscatus est, & atro maliciae furo infectus, niger & tenebrosus est redditus: & tamen ne hos quidem repellit dominus, sed omnes qui sacrificia contribulati spiritus & humiliati cordis offerunt deo, confessionis scilicet ac poenitentiae titulo ad eum conuersi, non repelluntur ab eo. Sic enim pacificus dicit dominus noster: Ego uenientem ad me non repello. Potest autem & de illis dictum uideri: quod ultra flumina Aethiopum positi, uenient etiam ipsi ad deum hostias deferentes: qui postea quam intrauerit omnis plenitudo gentium, quae fluminibus Aethiopum comparatur: uenient etiam ipsi, & tunc omnis Israel saluabitur: & pro eo ultra flumina Aethiopum dicantur, quasi qui ultiores & posteriores sint his spatiis, in quibus currit inundatque gentium salus. Et ita forte compleri uidetur hoc quod dicit: quia in die illa non confunderis omnis Israel ex omnibus adinventionibus tuis, quibus impie egisti in me. Superest ut illud testimonium, quod de Hieremia assumpsimus explicetur: ubi Abdimelech nihilominus Aethiops uir eunuchus cum audisset quia Hieremias in lacum missus est a principibus populi, educit eum inde. Et puto inconueniens non uideri, si dicamus quem principes Israel condemnauerunt, & in lacum mortis miserunt, iste alienigena & obscurae gentis homo & degeneris, id est, populus gentium educit eum de lacu mortis: resurrectionem scilicet eius a mortuis credens: & fide sua hunc quem illi in mortem tradiderant, iste de infernis reuocat ac reducit. Sed & eunuchus hic Aethiops esse dicitur: credo quod castrauerit semetipsum propter regnum dei: uel etiam quod semen maliciae in semetipso non habebat: seruus quoque est regis: quia seruus sapiens imperat stultis dominis. Interpretatur autem Abdimelech, seruus regum. Et ideo dominus relinquens populum Israel pro peccatis suis, ad Aethiopem uerba dirigit, & ad ipsum mittit prophetam, & ipsi dicit: Ecce ego adduco uerba mea super ciuitatem istam in mala & non in bona: & saluabo te in die illa, & non te dabo in manus hominum, sed saluans saluabo te. Salutis autem causa haec est ei, quia eduxit prophetam de lacu: id est, quod fide sua qua Christum resurrexisse credat a mortuis, eduxisse eum ex lacu uidetur. Habet ergo plurima testimonia fusca haec uel nigra & formosa, in quibus libere agat, & cum fiducia dicat ad filias Hierusalem, quia fusca sum quidem uel nigra sicut tabernacula Cedar: formosa autem sicut pelles Salomonis. De pellibus Salomonis scriptum aliquid proprie non memini. Puto autem referri posse ad gloriam eius, de qua dicit saluator: Quia nec Salomō in omni gloria sua opertus est sicut unum horum. Nomen tamen ipsum pellium in tabernaculo testimonij inuenimus frequenter referri: sicut cum dicit: Et facies pelles excipiarum pilis operimentum super tabernaculum testimonij, undecim pelles facies. Longitudo pellis unius triginta cubitorum: latitudo quatuor cubitorum. Eadem mensura erit undecim pellibus. Et coniunges quinque pelles simul, & alias sex si mul: & replicabis sextam pellē a fronte tabernaculi: & facies quinquaginta ansulas per oram pellis unius, & quinquaginta ansulas per oram pellis alterius, per quas coniungantur una ad alteram: & facies circulos aereos quinquagenos: & coniunges ex ipsis pelles: & erit unum totum. Et replicabis quod super bis posteriora tabernaculi: cubitum hinc & cubitum inde: ex eo quod abundat in longitudine pellium, & erit ad opertum tabernaculum ex lateribus hinc & inde. Puto ergo quod harum pellium mentio fiat in Cantico canticorum: & istae dicantur esse Salomonis, qui accipitur in pacificum Christum. Ipsius ergo est tabernaculum, & ea quae ad tabernaculum pertinent: & praecipue si illud tabernaculum consideremus quod dicitur tabernaculum uerum, quod fixit deus & non homo: & quod ait, non enim in manu facta sancta, intrauit Iesus exemplaria uerorum. Si ergo pulchritudinem suam spōsa pellibus comparat Salomonis: illarum sine dubio pellium gloriam & pulchritudinem dicit: quae operiunt illud tabernaculum quod fixit deus, & non homo. Si uero nigredinem suam quae exprobrari a filiabus Hierusalem uidebatur, pellibus contulit Salomonis, huius tabernaculi, quod exemplar ueri tabernaculi uocatur, accipienda sunt pelles: quasi quod & ipsae nigrae sint quidem: utpote caprarum pilis textae: & tamen usum ornatumque exhibeant diuino tabernaculo. Quod autem uidetur esse persona una quae loquitur: et pluribus se uel tabernaculis

A filijs Cedar in nigredine uel Salomonis pellibus comparauit: ita accipiendum est, quia una quidem per-
 sona uidetur ecclesiae: innumerae tamen sunt quae per orbem terrae diffusae sunt, atque immensae congre-
 gationes ac multitudines populorum. Sicut & regnum coelorum unum quidem dicitur, sed multae tamē
 in eo mansiones memorantur esse apud patrem. Potest autem & de unaquaque anima: quae post pecca-
 ta plurima conuertitur ad poenitentiam dici: quod nigra sit quidem pro peccatis: formosa propter poe-
 nitentiam & fructus poenitentiae. Denique & de hac ipsa quae nunc dicit: nigra sum & formosa, quia non
 in finem in nigredine ista permansit, post haec dicunt de ea ipsa filiae Hierusalem: Quae est ista quae ascen-
 dit dealbata incumbens super fratrem suum? Ne uideatis me, quoniam infuscata sum ego: quia despe-
 xit me sol. Infuscata siue denigrata. Si competenter uobis uidetur aptata expositio, quam in superiori-
 bus: uel de Aethiopissa, quae à Mose suscepta est in coniugium: uel de regina Saba Aethiopum: quae sa-
 pientiam Salomonis uenit audire, texuimus: merito nunc haec quae fusca uel nigra est & formosa, satis
 facere uidetur pro nigredine uel fuscatione sua, causasque reddere exprobrantibus: quasi quae non natura-
 lis, nec ita à conditore creata sit: sed ex accidentibus hoc passa sit. Ex eo, inquit, quia sol despexit me.
 In quo ostendit non de nigredine corporis fieri sermonem: quod utique sol obscurare & denigrare solet,
 cum respicit magis, quam cum despicit. Ita denique & apud illam omnem gentem Aethiopum ferunt: cuius
 iam naturalis quaedam inest ex seminis carnalis successione nigredo, quod in illis locis sol radijs acrioribus
 ferueat: & adusta iam semel atque infuscata corpora, genuini uitae successione permaneant. Contrarij ue-
 ro ordinis est animae nigredo. Nam neque aspectu, sed despectu solis inuritur: neque nascendo, sed negligen-
 do conquiritur: & ideo sicut ignauia assumitur, ita & industria repellitur & repulsatur. Denique ut supe-
 rius dixi: haec ipsa quae nunc nigra dicitur esse, in fine cantici huius dealbata memoratur ascendere in-
 incumbens super fratrem suum. Effecta est ergo nigra, quia descendit. Si autem coeperit ascendere &
 incumbere super fratrem suum, & adhærere ei, nec omnino separari ab eo, erit dealbata & candida:
 abiecta quae omni nigredine, ueri luminis luce circumfusa radiabit. Dicit ergo nunc ad filias Hierusalem pro
 nigredine sua satisfaciens: Non putetis o filiae Hierusalem, quod naturalis est ista nigredo, quam uidetis
 in uultu meo: sed scitote, quoniam despectu solis est facta. Sol enim iusticiae, quia me non inuenit recte
 stantem, nec ipse in me rectos direxit lucis suae radios. Ego enim sum populus gentium, qui prius non
 aspexi ad solem iusticiae, nec steti ante dominum: & ideo nec ille me aspexit, sed despexit: neque assistit mi-
 hi, sed praeteriit. Hoc autem ita esse, etiam tu qui Israel diceris re ipsa expertus, iam iamque cognosces, &
 dices. Sicut enim me aliquando non credente tu assumptus es & misericordiam consequutus, & te re-
 spexit sol iusticiae: me autem utpote inobedientem & incredulum despexit & spreuit: ita & nunc quia
 tu incredulus & inobediens factus es, ego spero respiciam te sole iusticiae & misericordiam consequi. Quod
 autem mutua nobis sit solis ista despectio, & ego primo pro inobedientia mea despectus sum, tu uero
 respectus: nunc autem etiam tibi non solum despectus solis, sed & cecitas quaedam licet ex parte conti-
 gerit, testem tibi producam magnificum, & coelestis secreti conscium Paulum, qui ita dicit: Sicut enim
 uos (de gentibus sine dubio loquens) aliquando non credidistis deo, nunc autem misericordiam conse-
 quuti estis propter istorum incredulitatem: ita & isti non crediderunt in uestra misericordia, ut ipsi mise-
 ricordiam consequantur. Et item in alijs dicit: Quia cecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo
 gentium intraret. Hinc ergo est in me quam exprobras ista nigredo, quia despexit me sol propter incre-
 dulitatem & inobedientiam meam. Cum uero recte stetero ante eum, & non fuero obliquus in aliquo
 neque declinauero ad dexteram neque ad sinistram, sed fecero rectas semitas pedibus meis, contra solem iu-
 sticiae incedens in omnibus iustificationibus eius sine querela: tunc & ipse rectus me respiciet, & nulla
 erit obliquitas, nec erit causa ulla despectus: & tunc reddetur mihi lux mea & splendor meus: intantumque
 propelletur à me quam nunc exprobratis ista nigredo: ut etiam lux mundi merear appellari. Sic ergo
 sol iste quidem uisibilis ea corpora, quibus à summo libramine infederit, infuscat & urit: ea uero quae
 procul sunt, & ab ista collibratione longius posita, conseruat in candore suo: nec omnino urit ea,
 sed illuminat. Sol uero spiritalis, qui est sol iusticiae, in cuius pennis sanitas esse dicitur, e contrario eos
 quidem quos recti cordis inuenerit, & ad libram sui splendoris consistentes illuminat, & omni fulgore
 circumdat: eos autem qui oblique incedunt cum eo, necessario etiam ipse oblique non tam respicit quam
 despicit: hoc eis praestante inconstantia sua & instabilitate. Quomodo enim qui peruersi sunt possunt
 suscipere quod rectum est: uelut si curuo ligno adhibeas rectissimam regulam: uidebitur quidem per re-
 gulam argui materiae prauitas: non tamen regula est quae ligno causam peruersitatis imposuit. Et ideo
 festinandum est ad uias rectas, & standum in semitis uirtutum, ne forte sol iusticiae rectus incedens, si
 nos obliquos stare inueniat & peruersos, despiciat nos & efficiamur denigrati. In quantum enim inca-
 paces fuerimus lucis eius, intantum tenebris & nigredini dabimus locum. Hinc enim est ipse sol qui &
 lux uera, illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum: & qui in hoc mundo erat, & mundus per ipsum
 factus est. Non enim per istud uisibile lumen, mundus factus est, cum & ipsum portio sit mundi: sed per istud uerum lumen:
 à quo lumine si nos peruersi incessemus, despici dicimur. Et ipsum enim nobis per se incedentibus, peruersum
 quoque incedit: sicut scriptum est in maledictionibus. Leuitici. Et si incesseritis, inquit, mecum peruersi: & nolueritis
 obedire mihi, adiiciam uobis plagas septem. Et post pauca: Et si, inquit, non fueritis emendati, sed incesseritis me
 cum peruersi, incedam & ego uobiscum peruersus. Siue ut in alijs exemplaribus legimus: Si incesseritis mecum obli-
 qui, incedam & uobiscum obliquus. Et post aliquanta iterum dicit ad ultimum: Et quoniam ambulauerunt in con-
 spectu

speciem meo obliqui, & ego ambulabo cum eis in furore obliquus. Hæc assumpsimus ex quibus probamus qualiter despiciere, hoc est, obliqui aspiciere sol dicatur. Et euidenter claruit, quod hos despiciat, & cum his obliqui incedat ac peruerse: qui obliqui incedunt cum eo. Sed & hoc quod admonuit præfens locus, indiscussum non omittamus: quia sol duplicis uidetur esse uirtutis: unius qua illuminat, alterius qua adurit. Sed pro rebus aut materijs subiacentibus, aut illuminat aliquid luce, aut infuscat & obdurat aliquid ardore. Secundum hæc ergo fortassis & indurasse dicitur deus cor Pharaonis, quod scilicet talis fuerat materia cordis ipsius, quæ præsentiam solis iusticiæ, non ea parte qua illuminat, sed ea qua adurit & indurat exceperit: propter hoc sine dubio, quod & ipse affligebat Hebræorum uitam in operibus duris, & quod luto & latere conficiebat eos. Et erat utique cor eius secundum ea quæ cogitabat luteum & limosum. Et sicut materiam luti sol iste uisibilis stringit & indurat: ita sol iusticiæ his iisdem radijs, quibus illuminat populum Israel, Pharaonis cor, cui inerant luteæ cogitationes, pro ipsis motuum suorum qualitatibus indurabat. Hæc autem, quod ita se habeant, & non communem, ut hominibus uidetur, historiam, famulus dei per spiritum sanctum scribat, ostenditur etiam inde, quod ubi refert ingemuisse filios Israel, non dicit à luto, neque à latere, neque à paleis ingemuisse eos, sed ab operibus suis inquit. Et rursum: Et ascendit, inquit, clamor eorum ad deum. Non dixit à luto & latere: sed iterum ab operibus suis, propter quod & subiungit: Quia exaudiuit dominus gemitus ipsorum: cum utique non exaudiuit eorum gemitum, qui non ex operibus suis clamant ad dominum. Hæc quamuis per excessum dicta uideantur, tamen locorum opportunitate commoniti, nequaquam iudicauimus omittenda, maxime cum habeant aliquid similitudinis ad hoc quod dicit hæc quæ infuscata est: quia despexerit eam sol. Quod utique ostenditur ibi accidere, ubi peccatorum causa præcedit: & ibi infuscati uel aduri aliquem sole, ubi peccati materia subsistit. Vbi uero non est peccatum, sol neque adurere dicitur, neque infuscare: sicut de iusto refertur in psalmis. Per diem sol non uret te, neque luna per noctem. Vides ergo quia sanctos, in quibus peccatorum nulla causa est, sol nunquam adurit. Vt enim diximus, duplicis uirtutis est sol: iustos quidem illuminat, peccatores uero non illuminat, sed adurit: quoniam & ipsi oderunt lucem, quia male agunt. Denique ob hoc deus noster ignis dicitur esse consumens, & nihilominus lux, in quo tenebræ non sunt: lux sine dubio iustis, & ignis efficitur peccatoribus, ut consumat in eis omne quod in anima eorum corruptibilitatis, aut fragilitatis inuenerit. Quod autem in multis scripturæ locis, & sol & ignis non iste uisibilis, sed ille inuisibilis & spiritualis dicatur: ipse etiam si recenseas, abundanter inuenies. Filij matris meæ dimicauerunt in me, posuerunt me custodem in uineis: uineam meam non custodiui. Adhuc ipsa quæ fusca quidem pro delictis prioribus: formosa uero est pro fide & conuersatione, etiam hæc dicit, asseuerans quod filij matris suæ, dimicauerunt non contra eam, sed in ea: & post hoc bellum quod in ea gesserunt, constituerunt eam uinearum custodem: non unius uineæ, sed multarum. Astringit autem hæc eadem, quod præter illas uineas quas à filiis matris suæ custodire posita est, habuerit aliam propriam uineam quam non custodierit. Hæc est propositi dramatis fabula. Sed nunc inquiramus, quæ sit mater sponsæ huius, quam hæc allegat: qui sint etiam filij eius qui dimicauerunt in ea: & confecto bello tradiderint ei uineas, quas custodiret: quasi quæ non potuisset seruare eas, nisi ab illis dimicatum fuisset: illam uero suscepta aliarum uinearum custodia: propriam uineam noluisse uel non potuisse seruare. Ad Galatas Paulus scribens ait: Dicite mihi qui sub lege uultis esse, legem non audistis: Scriptum est enim: Quoniam Abraam duos habuit filios, unum ex ancilla, & unum de libera. Sed is quidem qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui uero de libera, secundum repromissionem: quæ sunt allegorica. Hæc enim sunt duo testamenta: unum quidem in monte Sina in seruitutem generans, quæ est Agar. Sina enim mons est in Arabia, qui confertur huic quæ nunc est Hierusalem, & seruit cum filiis suis. Quæ autem sursum est Hierusalem libera est, quæ est mater omnium nostrum. Hanc ergo Hierusalem cœlestem dicit esse Paulus, & suam & omnium nostrum credentium matrem. Denique addit in posterioribus, & dicit: Propter quod fratres non sumus filij ancillæ, sed liberæ: qua libertate liberauit nos Christus. Euidenter ergo Paulus pronūciat, quod omnis qui per fidem à Christo consequitur libertatem, filius sit liberæ: & hanc dicit esse sursum Hierusalem quæ libera est, quæ est mater omnium nostrum. Huius ergo matris, & ipsa hæc sponsa filia esse intelligitur, in his qui dimicauerunt in ea, & constituerunt eam custodem uinearum. Vnde uidentur isti qui tantam potestatem habuerint, ut & bellum gererent in ea, & ordinarent eam uinearum custodem, non cuiuscunque humilis aut contemnendi loci fuisse. Possumus ergo & apostolos Christi accipere filios matris sponsæ, hoc est, Hierusalem filios cœlestis, qui pugnaverunt prius in ista quæ ex gentibus congregatur. Pugnauerunt autem ut uinceret in ea illos, quos prius habuit infidelitatis & inobedientiæ sensus, & omnem elationem extollentem se aduersus scientiam Christi: sicut Paulus dicit: Cogitationes destruētes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Christi. Pugnauerunt ergo non aduersus eam, sed in ea: hoc est, in sensibus & corde eius: ut destrueret & depelleret omnem infidelitatem, omne uitiū, omnesque doctrinas, quæ ei inter gentes positæ, falsis sophistarum assertionibus inoleuerant. Fuit ergo apostolis Christi grāde bellum, donec omnes ex ea mentes hæc atque succedentes in corde eius demones debellarent. Vbi ergo effugauerunt ab ea omnes sensus infidelitatis antiquæ, non eam relinquunt ociosam: ne forte per ocium rursus antiqua surrepant, & redeant quæ depulsa sunt: sed dant ei opus quod agat, & consignat ei custodiam uinearum. Vineas accipiamus singula quæcunque uolumina legis ac prophetarum. Erat enim unusquisque eorum sicut

ager plenus, quem benedixit dominus. Hæc ergo isti uiri fortes post uictoriam belli, seruanda ei & custodienda consignat. Non enim relinquunt eam, ut diximus ociosam. Sed & euangelistarum scripta, atque ipsorum apostolorum literas possumus similiter uineas accipere: quas huic quæ ex gentibus congregatur, pro qua etiam dimicauerunt, custodiendas colendasque tradiderunt. Quod uero ait: Quia suam propriam uineam non custodierit: illam possumus eruditionem dicere, qua unusquisque exercebatur ante fidem, quam sine dubio credens Christo, relinquit ac deserit: & ea quæ sibi luera uidebantur, dicit propter Christum detrimenta. Sicut & Paulus gloriatur legis obseruantias & omnem Iudaicæ institutionis gloriam fuisse sibi ut stercore, tantum ut in Christo inueniretur non habens suam iusticiam, quæ ex lege est, sed iusticiam quæ ex deo est. Sicut ergo Paulus accepta Christi fide non custodiuit uineam suam, Iudaicæ scilicet traditionis obsequia: & idcirco fortasse non custodiuit: quia cum plantata esset a deo uitis uera, conuersa est in amaritudinem uitis alienæ, & erat iam uitis Sodomorum uinea eorum, & palmes eorum ex Gomorra: & botrus amaritudinis in eis: & furor draconum uinum eorum, & furor aspidum insanabilis: ita & apud gentes erant plurimæ huiusmodi doctrinæ, quas post illa bella quibus pro fide & agnitione Christi à doctoribus dimicatum est superatas dicit: puto quod omnino criminis loco ducatur: si custodierit aliquis huiusmodi uineas, & agrum colat ultra uenenatis & noxijs constitum disciplinis. Nec mireris si his culpis aliquando fuisse uideatur obnoxia hæc quæ ex nationum dispersione colligitur, & iam Christo sponsa præparatur. Recordare quomodo prima mulier seducta est, & in præuaricatione facta: quæ non aliter salua fieri dicit, nisi per filiorum generationem: illorum duntaxat, qui permanent in fide & charitate cum sanctitate. Hoc ergo quod de Adam et Eua scribitur, sic asseuerat Apostolus: Mysterium magnum est in Christo & in ecclesia: qui eam ita dilexit, ut semetipsum traderet pro ea, cum esset adhuc impia hæc ipsa: sicut ipse dixit: Cum enim adhuc secundum tempus impij essemus, Christus pro nobis mortuus est. Et iterum: Quia cum adhuc essemus infideles, Christus pro nobis mortuus est. Non ergo mirum est, si hæc quæ seducta & in præuaricatione facta, & quæ impia secundum tempus fuit & peccatrix, talem dicatur uineam coluisse eo tempore, cum adhuc impia erat, quam relinquere debuerit: & nequaquam omnino seruare. Quod si etiam tertium explanationis locum placet exequi, referamus hæc ad unamquamque animam, quæ conuersa ad deum, & ad fidem ueniens, patitur sine dubio cogitationum pugnas & oblationes demonum reuocare eam nitentium ad prioris uitæ illecebras, uel infidelitatis errorem. Sed ne hoc fiat, neue rursus demonibus in ea tantum liceat, prospexit diuina prouidentia: ut paruulis quibusque & his qui pro semetipsis aduersus astutias diaboli & demonum pugnas dimicare non possunt: utpote infantes adhuc & lactantes in Christo, daret angelos propugnatores & defensores: qui uelut tutores & procuratores constituti sunt à deo eorum: qui in infirma etate positi, pro semetipsis (ut diximus) pugnare non possunt. Et ut hoc cum maiori fiducia agant, conceditur eis semper uidere faciem patris qui in cœlis est: & istos puto esse paruulos, quos uenire ad se Christus iussit, & non fuit prohiberi: & quos semper dixit uidere faciem patris. Nec tibi contrarium uideatur: si eos hæc anima quæ ad deum tendit, matris suæ filios appellat. Si enim animarum mater Hierusalem coelestis est, & angeli nihilominus coelestes nominantur, nihil dissonans uidebitur: si hi qui similiter, ut ipsa coelestes sunt, ab ea filij matris appellentur. Super omnia autem congruum uidebitur & conueniens: ut quibus unus est pater deus, una sit & Hierusalem mater. Quod uero ait: Vineam meam non custodiuit: instituta illa ac mores & propositum, in quo exercebatur secundum ueterem hominem uiuēs, indicare uidetur laudabiliter à se non esse seruata: ex quo autem adiutorio angelorum dimicauit & uicit, iam penitus à se effugauit ueterem hominem cum actibus suis: constitutaque est ab eis uinearum custos, sensum scilicet & dogmatum diuinorum: ex quibus possit uinum bibere, quod letificet cor eius. Annuncia mihi quæ dilexit anima mea: ubi pascis, ubi cubas in meridie, ne forte efficiar, sicut adoperta super greges sodalium tuorum. Adhuc sponsa loquitur etiam hæc, sed ad sponsum, & non iam ad filias Hierusalem. Igitur ab initio, ubi ait: Osculetur me, usque ad hunc locum, super greges sodalium: cuncta quæ dicta sunt uerba sunt sponsæ. Sed primo sermo eius ad deum factus est, secundo ad sponsum, tertio ad adolescentulas: inter quas & sponsum media quædam, & ut se dramatis huius species habet, quasi mesochorus effecta: nunc ad ipsum, nunc etiam ad filias Hierusalem respondens, dirigit uerba. Hos ergo nunc ultimos sermones suos ad sponsum facit, requirens ab eo ubi pascat in meridie, & ubi collocet gregem: uerens ne dum requirit eum, incurrat in ea loca, ubi sodales sponsi locatos per meridiem greges seruant. Ostenditur autem per hæc, quia sponsus hic etiam pastor sit. In superioribus autem didiceramus eum esse et regem, pro eo sine dubio quod homines regat: pastorem uero, pro eo quod oues pascat: sponsum autem pro eo, quod habeat sponsam, quæ cum eo regnat: secundum quod scriptum est: Assidet regina à dextris tuis in uestitu deaurato. Hæc interim continet dramatis ipsius qui est quasi historicus ordo. Nunc autem requiramus intelligentiam mysticam, & si oportet præuenire paululum ea, quæ in posterioribus proferenda sunt, quo quis effectus sit horum sodalium pateat: memoremus illud quod scriptum est: Quia reginæ sunt sexaginta, sed ex his omnibus una sit columba, & una perfecta ac particeps regni. Ceteræ uero iam inferiores sunt: quæ octoginta appellantur concubinae. Adolescentula uero, quarum numerus nullus est: post ordinem concubinarum ponuntur. Istæ autem omnes animarum earum differentiae sunt, quæ in Christo credentes, diuersis et affectibus associantur. Ut (uerbi gratia) dicamus omnem ecclesiam per illam figuram corpus esse Christi quæ Apostolus dicit: in quo corpore diuersa esse

sa esse membra pronunciat, & alios esse oculos, & alios manus, alios etiam pedes: & singulos pro operum studiorumque suorum meritis, in membra corporis huius aptari. Secundum hanc ergo speciem et hæc intelligenda sunt: & alias quidem animas putandum est, in hoc sponsali dramate quæ magnificentiori affectu sponso atque illustriori sociantur, apud eum reginarum loco & affectu haberi: alias quarum inferior sine dubio in profectibus & uirtutibus honor est, concubinarum loco duci: & alias adolescentularum quæ uidentur extra aulam quidem positæ: non tamen extra urbem regiam. Posteriores uero, & post omnes quæ supra memoratæ sunt esse eas animas, quæ oues appellantur. Si uero perspiciamus attentius, adhuc fortassis etiam harum omnium inueniemus inferiores alias & ultimas omnium, illas scilicet quæ in sodalium eius gregibus numerantur. Et ipsi enim habere greges quosdam dicuntur, in quos non uult sponsa incurrere, & ob hoc petit à sponso, ut annunciet sibi, ubi pascat, ubi meridiem faciat, ne forte, inquit, efficiar sicut adoperta super greges sodalium tuorum. Quæritur ergo, sodales isti qui habere quosdam greges dicuntur, utrum sponso operam dantes, & sub ipso uelut pastorem principe agentes, hoc faciant: quandoquidem sodales eius nominantur: an proprium aliqd & sequestratum habentes, & quod non sit cum animo sponsi: quandoquidem refugit sponsa, & ueretur ne forte incurrat sodalium greges dñi spōsū suū regit. Sed & qd dixit: Ne forte efficiar nō adoperta: sed sicut adopta: regre, ne forte innuat per hoc esse aliquas sodalium quasi sponsas habentes etiam ipsas habitum sponsalem & esse adopertas, & sicut Apostolus dicit: Velamen & potestatem habentes super caput. Et ut manifestior sermone huius explanatio fiat, iterum quasi dramatis ordine, quod dicitur exequamur. Expōscit ab ipso sponso suo sponsa: ut ei locum secreti sui indicet & quietis: quandoquidem amoris impatiens, etiam per meridiem cupit audire sponsum: eo præcipue tempore, quo clarior lux & splendor diei perfectus et purus est, ut assistat ei oues pascenti uel refrigeranti. Et studiose uult uiam discere, qua ire ad eum debeat, ne forte si non fuerit edocta itineris huius anfractus, incurrat greges sodalium: & uideatur similis esse alii cui illarum, quæ adoperte ueniunt ad sodales eius, nec pudoris curam gerunt, aut uerentur passim discurrere, & multis apparere. Ego autem quæ à nullo, inquit, alio uideri uolo, nisi à te solo: scire desidero, quo ad te itinere ueniam, ut secretum sit, ut nemo sit medius, ut nullus arbiter peregrinus & alienus occurrat. Et forte ob hoc requirit ista loca, in quibus pascit sponsus oues suas, & ostendit ei uerecundiam suam, pro qua non uult incurrere greges sodalium: ut ille segreget oues suas à sodalibus, & seorsum pascat: ut non solum sponsa non uideatur ab alijs, sed & arcanis & ineffabilibus mysterijs sponsi secretius perfruatur. Nunc ergo uideamus per singula: & primo quidem uide si possumus dicere, quod dominus cuius portio fuit Iacob, & funiculus hæreditatis eius Israel, ipse intelligendus sit sponsus: Sodales uero eius angeli illi ad quorum numerum cum diuideret excelsus gentes, & dispergeret filios Adam: statuit terminos gentium secundum numerum (ut ait) angelorum dei: & isti sunt fortassis greges sodaliū spon-
si, gentes scilicet cunctæ, quæ uelut pecora sub angelis pastoribus constitutæ sunt. Grex uero sponsi illæ dicantur: de quibus ipsa in euangelio ueritas dicit: Oues meæ, uocem meam audiunt. Vide enim & obseruanter intende, quoniam dixit: oues meæ, quasi sint & aliæ oues, quæ non sint eius: sicut & ipse in alijs dicit: Vos non estis de ouibus meis: quæ singula huic occulto mysterio conuenienter uidebuntur aptari. Quæ si ita se habent, competenter sponsa uniuscuiusque sodalium gregem, sponsam eius intelligi uoluit, quam adopertam nominauit. Sed quoniam certa erat, quod super omnes illas ipsa esset: non uult similis uideri alicui illarum: utpote quæ sciret tantum se debere præcellere illas sodalium sponsas, quas sponsa nominat uelut adopertas: quantum eminentiæ sponsus suus habeat ad sodales. Sed & pro hoc adhuc uidebitur percunctandi causas habuisse: quandoquidem boni pastore scit esse studium: ut optima ouibus pascua requirat, & ut uiridantia atque opaca quæque ad requiem nemora meridiani æstus inueniat. Quod quidem sodales sponsi facere nesciunt: nec in eligendis pascuis, aut scientiæ tantum, aut solitudinis gerunt, & ob hoc dicit: Annuncia mihi, ubi pascis, ubi cubile habes in meridie: cupiens tempus scilicet illud, quo copiosius mundo lumen infunditur: quo magis merus est dies & purior & flori-
lentior est lux. Tunc, inquit, annuncia mihi o tu quem dilexit anima mea, ubi pascis, ubi cubile habes in meridie: ne forte efficiar, ut adoperta super greges sodalium tuorum. Nouo nunc nomine sponsa appellauit sponsum. Sciens enim ipsum esse filium charitatis, imò ipsum esse charitatem, quæ ex deo est, quasi uocabulum ei istud posuit, quem dilexit anima mea: & tamen non dixit: quem dilexi, sed quem dilexit anima mea: sciens non qualicumque dilectione, sed ex tota anima, & ex totis uiribus, & ex toto corde habendam esse dilectionem sponsi. Vbi pascis, inquit, & ubi cubile habes: Puto autem quod & propheta de hoc loco, quem nunc sponsa discere ab sponso desiderat & audire, etiam ipse sub eodem positus pastore dicat: Dominus regit me: siue ut in alijs legimus: Dominus pascit me, & nihil mihi deerit: Et quoniam sciebat alios pastores, uel ignauia, uel imperitia faciente, greges in locis aridioribus collocare: de hoc optimo pastore dominus dixit: In loco uiridi, ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me: ostendens pastorem hunc, non solum abundantes aquas ouibus suis: sed & salubres & puras, & quæ per omnia reficiant, providere. Sed quoniam ab hoc statu, quo ut ouis sub pastore deguerat, conuersus ad rationabilia, in excelsiora profecit: idque adeptus est per conuersationem: subiungit & dicit: Animam meam conuertit: Eduxit me super semitas iustitiæ, propter nomen suum. Hinc uero quandoquidem in hoc profecerat ut iustitiæ incederet uias: iustitia autem habet sine dubio impugnantem se iniusticiam: & necesse est eum qui iustitiæ iter incedit, habere pugnas aduersantium: fide conuersus &
spe

A spe, dicit de eis: Nam & si ambulem in medio umbræ mortis: non timebo mala: quoniam tu mecum es. Post hæc uero quasi gratiam referens ei qui se pastoralibus imbuerat disciplinis: Virga, inquit, tua & baculus tuus: quibus institutus uideor ad pastoris officium: ipsa me consolata sunt. Hinc uero ubi uidit sese à pastoralibus pascuis, ad rationabiles cibos & mystica secreta translatus, addit & subdit: Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Impinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebrians quàm præclarus est. Et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus uitæ meæ. Ut inhabitem in domo domini in longitudine dierum. Illa ergo prima, id est pastoralis institutio, initium eorum fuit ut in loco uiridi collocatus, super aquam refectiois educaretur. Hæc uero, quæ sequuntur de profectibus, ad perfectionem requiruntur. Et quoniam de pascuis & uiriditate proposuimus, conueniens etiam uidetur de euangelij confirmare quæ diximus. Inueni etiam ibi pastorem hunc bonum de pascuis ouium differentem, ubi ad hoc quod pastorem se proficitur, etiam ostium se esse commemorat, & dicit: Ego sum ostium: per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Hunc etiam nunc sponsa percunctatur, ut ab eo audiat & discat, in quibus pascuis oues agat, uel in quibus amœnitatibus meridianos procuret æstus: meridiem appellans illa scilicet cordis secreta, quibus clariorem scientiæ lucem, à uerbo dei anima consequitur. Hoc enim tempus est, quo sol excelsiorem circumitus sui uerticem tenet. Si quando ergo sol iusticiæ Christus, ecclesiæ suæ excelsa, & ardua uirtutum suarum secreta manifestat, amœna etiam pascua cubiliaq; meridiana uidebitur edocere. Nam cum adhuc initia habet discendi, & prima (ut ita dicam) ab eo scientiæ suscipit rudimenta: tunc dicit propheta: Et adiuuabit eam mane diluculo. Nunc ergo, quia perfectiora iam quærit & excelsiora desiderat, meridianum scientiæ lumen exposcit. Hinc puto & Abraham post multas eruditiones, quibus apparens ei deus, imbuit eum de singulis & docuit, post refertur, quia uisus sit ei deus ad quercum Mamre sedenti ad ostium tabernaculi sui meridie: Et respiciens, inquit, oculis suis uidit: & ecce tres uiri stabant super eum. Quod si credimus hæc per spiritum sanctum scripta, non puto frustra placuisse diuino spiritui: ut etiam tempus & hora uisionis, scripturæ paginis mandaretur, nisi & horæ istius & temporis ratio aliquid conferret ad scientiam filijs Abraham, quibus utique sicut opera Abraham facienda, ita & uisitatio ista speranda sunt. Qui enim potest dicere: Nox præcessit, dies autem appropinquauit: sicut in die honeste ambulemus: non in comestationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicijs, non in contentione & æmulatione: & cum hæc omnia transierit, supergressus uidebitur tempus hoc, quod nox præcessit, & dies appropinquauit: & festinare non ad initium diei, sed ad meridiem, ut & ipse ad gratiam perueniat Abraham. Si enim lux quæ in ipso est mentis & puritas cordis clara fuerit & splendida, iste meridianum tempus in semetipso habere uidebitur: & per hanc puritatem cordis, quasi in meridie positus, deum uidebit: sedens ad quercum Mamre: quod ad uisionem interpretatur. Apud uisionem ergo sedet in meridie, qui uacat ad uidendum deum. Inde deniq; non dicitur intra tabernaculum, sed foris ad ostium sedere tabernaculi. Foris etenim est extra corpus posita mens eius, qui longe est à corporalibus cogitationibus, longe à carnalibus desiderijs: & ideo ab his omnibus foris positum uisitat deus. Eiusdem quoque mysterij est: quod & Ioseph & fratres suos cum suscepisset in Aegypto: in meridie eos pascit, & in meridie adorant eum cum muneribus. Propterea denique puto, & de his quæ Iudæi in saluatore commiserunt, nullum euangelistarum uoluisse scribere, quia meridiæ hæc gesta sunt: cum utique sexta hora, non aliud quàm meridianum tempus ostendat: nullus tamen meridiem nominauit. Sed Matthæus ita dicit: Ab hora autem sexta tenebræ factæ sunt super omnem terram usque in horam nonam. Lucas uero: Erat iam quasi hora sexta, & tenebræ factæ sunt super omnem terram, usque in horam nonam deficiente sole. Sed & Marcus: Cum autem esset facta hora sexta, tenebræ factæ sunt super omnem terram, usque in horam nonam. Vnde apparet, quia in uisitatione quidem Abraham, & in conuiuio patriarcharum apud Ioseph non indigebat, ut tempus istud sub nomine sexti numeri significaretur, sed ut meridiem diceretur. Volebat enim sponsa quæ iam tunc in illis adumbrabatur discere, ubi pasceret sponsus, & ubi haberet cubile: & ideo meridiem nominat: Euangelistæ uero in his quæ narrabant, non meridianum tempus, sed horæ sextæ numerum requirebant: ad enarrandum scilicet sacrificium hostiæ eius, quæ oblata est in die paschæ, pro redemptione hominis qui in die sexta formatus est à deo: posteaquàm terra produxit animam uiuentem secundum genus quadrupedia & repentia, & bestias terræ. Ob hoc igitur in præsentī loco illuminari sponsa desiderat pleno scientiæ lumine: ne per imperitiam errans in aliquo: similis efficiatur illis doctorum scholis, quæ non per ipsam dei sapientiam, sed per philosophorum & principum huius mundi exercentur. Hoc enim & Apostolus dicere uidetur in eo, ubi ait: Quia loquimur dei sapientiam in mysterio absconditam, quam nemo principum huius mundi cognouit. Et iterum hæc eadem significat, cum dicit: Non enim spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex deo est, ut sciamus quæ à deo donata sunt nobis. Ob hoc ergo requirit sponsa Christi meridiana cubilia, & plenitudinem scientiæ poscit à deo: ne uideatur esse sicut una ex philosophorū scholis: quæ adoperta nominatur: pro eo quod plenitudo ueritatis apud eos tecta est & adoperta. Sponsa autem Christi dicit: Nos autem reuelata facie gloriæ dei speculamur. Nisi cognoueris te o bona siue pulchra inter mulieres, egredere tu in uestigijs gregum & pascue hœdos tuos in tabernaculis pastorū. Vnius Chilonis scilicet ex septē q̄s apud Græcos singulares fuisse in sapiētia fama cōcelebrat, hæc inter cætera mirabilis ferē esse sentētia, qua ait: Scito teipsum, uel co-

L L gnosce

gnosce teipsum. Quod tamen Salomon, quem præcessisse omnes hos tempore & sapientia ac rerum scientia, in præfatione nostra docuimus, ad animam quasi ad mulierem sub comminatione quadam loquens dicit: Nisi cognoueris temetipsam ò pulchra inter mulieres, & agnoueris pulchritudinis tuæ causas inde descendere, quod ad imaginem dei facta es, per quod inest tibi plurimum naturalis decoris: & cognoueris quàm pulchra eras ex initio, quamuis & nunc iam præcellas cæteras mulieres, & pulchra inter eas sola dicaris: tamen nisi cognoueris teipsam quæ sis: non enim ex comparatione inferiorum uolo bonam uideri pulchritudinem tuam: sed ut tibi ipsi, & decori tuo collata atq; exæquata, respondeas. Quod nisi feceris: iubeo te exire: & in ultimis gregum uestigijs collocari: & iam non oues, neq; agnos, sed hœdos pascere, illos scilicet qui pro prauitate & lasciuia, à sinistris statuti sunt regis in iudicio præsidentis: & cum tibi introductæ in cubiculum regium ostenderem quæ summa sunt bona: si non cognoueris temetipsam, ostendam tibi etiam quæ sunt ultima mala, ut ex utroq; proficias, tam malorum metu, quàm bonorum desiderio. Si enim nescieris temetipsam & ignorantia tui uixeris, nec scientiæ studium gesseris: sine dubio, nec tabernaculū propriū habebis, sed & per pastorū tabernacula discurre, & nunc in illius nūc in illius tabernaculis pastoris pascas hœdos, inquietū animal, ac uagum, & peccatis deputatum. Hæc autem patieris, donec rebus ipsis & experimentis intelligas, quantum mali sit animam nescire seipsam, neque pulchritudinem suam: per quam præcellat cæteras non uirgines, sed mulieres: illas scilicet quæ corruptionē passæ sunt, nec in uirginitatis integritate permāserūt. Hæc sunt quæ sponsus post illa omnia quæ locuta fuerat sponsa: austeram quadam comminatione sponsæ animos ad agnitionis suæ curam suscitans, per ordinem propositi dramatis dicit. Sed nunc consequenter, ut cætera, ad Christum hæc & ad ecclesiam referamus: qui ad sponsam suam, ad animas scilicet credentium loquens, summam salutis & beatitudinis in scientiæ agnitione constituit. Quomodo ergo anima cognoscat semetipsam: nec facile puto, nec breuiter explicari posse: tamen pro uiribus pauca ex multis aperire tentabimus. Videtur ergo mihi duplici modo, agnitionem sui animam capere debere. Quid quidem sit ipsa: & qualiter moueatur, id est, quid in substantia, & quid in affectibus habeat: ut puta ut intelligat si boni affectus sit, aut non boni, aut recti propositi, aut non recti. Et quidem si recti sit, si erga omnes uirtutes eundem tenorem habeat: tam in intelligendo, quàm in agendo: an erga necessaria tantum & quæ in promptu sunt: Et utrum in eo sit, ut recipiat profectus, ut augeatur in intellectu rerum augmentoq; uirtutum: an in isto stet & resideat, in quod potuit peruenire: & utrum erga semetipsam tātummodo uacet excolendam, an alijs prodesse & conferre aliquid utilitatis studeat, uel in uerbo doctrinæ, uel in exemplis gestorum. Si uero cognoscat semetipsam, non esse boni affectus, neque recti propositi: in hoc ipso ut intelligat: utrum ei satis desit & procul à uia uirtutum sit: an in ipso iam posita sit itinere, et incedere iam conetur, cupiens quæ in ante sunt apprehendere, & quæ retro sunt obliuisci, sed nondum appropinquauerit: aut proxima quidem sit: non dum tamen ad perfectionem uenerit. Sed & in eo opus uidetur esse animæ cognoscentis semetipsam, scire si hæc ipsa quæ operatur mala: an ex affectu & studio operetur: an fragilitate quadam, & ut ille ait, quod quasi non uult agens, & quæ odit faciens: & rursus ea quæ bona sunt affectibus & recto proposito gerere uideatur. uerbi gratia, si iracūdiā apud aliquos quidem cohibet, apud aliquos autem effert: an semper eam cohibet, & apud nullum omnino profert. Similiter & tristitiam, si in aliquibus quidem negocijs uincit, in aliquibus autem recipit: an in omnibus omnino non recipit. Ira & timorem, aliāq; similiter quæ uirtutibus uidentur esse contraria. Adhuc & istud opus est animæ cognoscentis se, si gloriæ multum cupida sit, aut parum, aut omnino nihil. Quod inde colligit: si laudibus multum, aut mediocriter delectetur, aut omnino nihil: & si in opprobrijs satis, aut parum, aut omnino nihil contristetur. Sed & in dando & accipiendo cognoscentis animæ semetipsam sunt quædam indicia, si quod tribuit & præbuit ita communicabili affectu, & quasi cui æquitatem haberi inter homines placeat. An ut ille ait, ex tristitia, aut necessitate: uel certe gratiam, siue ab accipientibus, siue ab audientibus quærens. Sed & in accipiendo anima quæ cognoscit semetipsam: obseruabit utrum indifferenter habeat ea quæ accipit, an uelut super aliquo bono gaudeat. Sed & in intellectu pensabit semetipsam huiusmodi anima, ut cognoscat, an facile moueatur cuiuscunque uerisimilis iudicio: & subripiatur ei arte, uel suauitate, uel caliditate sermonum: an raro hoc, an nunquam omnino patiat. Sed sufficiant hæc in hoc agnitionis genere à nobis dicta. Possibile est enim uolenti horum similitudinem, & alia innumera colligere, quibus cognoscere semetipsam anima probetur: & pulchritudinem suam, quam ad imaginem dei in conditione suscepit, si reparare ac restituere potuerit, contemplari. Hoc igitur est quod præfatus sermo sub specie mulieris animam docet: ut cognoscat semetipsam, & ait: Nisi cognoueris temetipsam: hoc est, nisi per singula quæ supra memorauimus duxeris sensus tuos: & discretionem singulorum tenueris, quæ agenda sint, quæ cauenda, quid desit tibi, & quid abundet, quid emendandum sit, quid ue seruandum: Sed si uolueris indifferenter agere inter cæteras animas communis uitæ hominum, quas hic mulieres appellat: inter quas tu pulchra es: utpote quæ iam oscula uerbi dei susceperis: & cubiculi eius arcana perspexeris: si inquam non te cognoueris, sed indifferenter, ut commune uulgus agere uolueris: exi in uestigijs gregum: id est, esto in reliquo grege, si nihil egregium post hæc omnia, quæ in te collata sunt agis, neq; temetipsā cognoscens, à cōuersatione gregali sequestraueris, & eris nō solū in grege, sed in uestigijs gregū. Ultimus em fiet & nouissimus, q primatus suos nō intellexerit. Et ob hoc, ubi iā scientiā neglexerit, necesse est, ut circūferatur omni uēto doctrinæ ad deceptionem

Aceptionem errorum: ita ut modo quidem apud illum pastorem, id est, doctorem uerbi tabernaculum, ponat: nunc uero apud alium, & sic ubiq; circumferatur: pascens non oues, quod est animal simplex: sed hœdos, lasciuos scilicet & inquietos sensus atq; ad peccatum deputatos, diuersis doctoribus excolens ad hoc ipsum quæ sitis. Et hæc erit poena culpæ illius animæ, quæ seipsam non studuerit agnoscere, & illum solum sequi pastorem qui animam suam posuit pro ouibus suis. Hæc est una species: qua intellegere semetipsam anima in affectibus & actibus suis debeat. Illa uero alia pars profundior est & difficilior, qua iubetur anima, quæ tamen iam in mulieribus pulchra est, agnoscere semetipsam. Quod si obtinere potuerit, speret sibi bona omnia: sciat exeundum sibi post uestigia gregum, & pascendum hœdos in tabernaculis pastorum alienorum à se. Videamus ergo & incipiamus pro uiribus, etiam huius partis agnitionē discutere. Dicit per prophetā sermo diuinus: Illuminate uobis lumē scientiæ. Sed in donis spiritualibus, unum quidem donum maximum est: quod per spiritum sanctum ministratur, sermo scientiæ: cuius scientiæ opus illud principale est, quod in euangelio secundum Matthæum quidem ita dicit: Nemo nouit filium nisi pater: neq; patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. In Luca autem ita ait: Nemo scit quid sit filius, nisi pater: & nemo scit quid sit pater, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Secundum Ioannem uero ita scriptum est. Sicut agnoscit me pater, & ego agnosco patrem. In quadragesimo uero quinto psalmo dicit: Vacate & agnoscite, quoniam ego sum deus. Igitur principale munus scientiæ, est cognoscere trinitatem. Secundo uero in loco cognoscere creaturam eius: secundum eum qui dicebat: Ipse enim mihi dedit horum quæ sunt scientiam ueram, substantiam mundi & uirtutem elementorum, initium & finem & medietatem temporum, & reliqua. Inter hæc ergo animæ erit quædam etiam sui agnitio, per quam scire debet quæ sit eius substantia, utrum corporea uel in corporea: & utrum simplex uel ex duobus, aut tribus: an uero ex pluribus composita. Sed & iuxta quorundam quæstiones, utrum facta, an omnino à nullo sit facta: Et si facta sit, quomodo sit facta: Vtrum ut putant aliqui in semine corporali etiam ipsius substantia continetur, & origo eius pariter cum origine corporis traducitur: An perfecta extrinsecus ueniens, parato iam & formato inter uiscera muliebria corpore induitur: Et si ita sit, utrum nuper creata ueniat, & tunc primum facta cum corpus uideatur esse formatum: ut causa facturæ eius, animandi corporis necessitas extitisse credatur: an prius & olim facta, ob aliquam causam ad corpus sumendum uenire existimetur: & si ex causa aliqua in hoc deduci creditur: quæ illa sit causa ut agnoscere possit, scientiæ opus est. Sed & illud requiritur: utrum semel tantum corpore induatur: & id postmodum depositum ultra non quærat: an cum semel susceptum deposuerit iterum assumat: & si secundo sumptum semper habeat, an aliquādo iterum abijciat. Et si quidem secundum auctoritatem scripturarum, cōsummatio immineat mundi, & corruptibilis status hic in incorruptibilem mutabitur: ambiguum non uideri quod in præsentis uitæ statum, secundo aut tertio in corpus uenire possit. Nam si recipiatur hoc, necessario sequitur ut huiusmodi successionibus consequentibus finem nesciat mundus, & adhuc cognitionem sui animæ requirat, si est aliquis ordo, aut sunt aliqui spiritus eiusdem substantiæ cum ipsa. Alij uero non eiusdem, sed diuersi ab ea: id est, si sunt & alij spiritus rationabiles ut ipsa est, & alij carentes ratione: Et si eadem est ipsius quæ & angelorum substantia, quoniam rationabile à rationabili nequaquam differre creditur. Aut si non est quidem talis per substantiam: sed erit talis per gratiam si meruerit: an nō possit omnino similis effici angelis: nisi hoc naturæ suæ qualitas, aut similitudo receperit. Reddi enim posse uidebitur quod amissum est: non tamen conferri id quod ex initio conditor non dederit. Sed & hoc adhuc ad cognoscendam semetipsam animæ requirat, si uirtus animæ eius accedere potest & decedere. An est immutabilis: an acquisita semel ultra non defluit. Et quid opus est plura commemorare: quibus ex causis semetipsam cognoscat anima: ne forte, si neglexerit perfecte semetipsam cognoscere: exire iubeatur in uestigijs gregum: & pascere hœdos, & hoc non in proprio tabernaculo, sed in tabernaculis pastorum: cum præsto sit uolenti hæc persequi, largissimas occasiones ex his quæ supra memorauimus sumere, in quibus sese exercere in sermone scientiæ pro uiribus possit. Dicantur uero hæc à uerbo dei, etiam ad animam quæ in profectibus quidem posita est: nondum tamen ad summum perfectionis ascendit. Quæ pro eo quidē quod proficit pulchra dicitur: ut autem peruenire possit & ad perfectionem, fiat ad eam comminatio necessaria. Quod nisi per ista singula quæ supra diximus semetipsam cognouerit, & uigilanter exercuerit in uerbo dei & lege diuina: contingeret ei de his singulis opiniones colligere diuersorum, & sequi homines nihil egregium, nihil ex spiritu sancto locutos: hoc est enim exire in uestigijs gregum, & eorum doctrinam sectari: qui & si ipsi permanferint peccatores, nullum peccantibus remedium providere potuerint: Quos qui sequitur, hœdos utiq; qui peccatorum indicium tenent, uidebitur pascere: circumiens tabernacula pastorum: diuersas scilicet sectas philosophorum. Intuere ergo plenius quam terribile est, quod sub hac adumbratur figura. Exi, inquit, tu in uestigijs gregum, quasi ad eam loquitur quæ intus iam sit anima, & intra mysteria collocata: pro eo tamen quod negligat semetipsam cognoscere, & requirere quæ sit: & quid uel quomodo agere debeat, quid ue non agere, dicitur ei, exi tu: quasi quæ ob hanc desidiam culpam foras mittatur ab eo qui præest. Sic ingens animæ periculum est, scientiam sui agnitionemq; negligere. Sed fortasse, quia duplicem expositionem dedimus agnitionis suæ animæ: uidebitur culpam secundum eam quidem quæ de moribus & de actibus suis discutere negligit, & inquirere de profectibus suis, aut perscrutari de uitijs, merito ei dici, exi: per quod uideatur, quasi de interioribus foras

ras propelli. Si uero secundum editionem aliam qua diximus, quod naturam substantiamque suam agnoscere debeat & statum, uel in quo fuerit, uel in quo erit, graue crederetur. Quæ enim facile talis anima inuenietur, ita perfecta, ita prapotens, cui horum omnium ratio & intelligentia pateat: Ad hoc respondebimus, quoniam sermo qui habetur in manibus, non ad omnes animas fit, neque ad adolescentulas quibus hic loquitur sponsus, neque ad cæteras mulieres, neque ad octoginta concubinas, aut sexaginta reginas: sed ad illam quæ inter omnes mulieres sola pulchra dicitur & perfecta. Vnde apparet ad dilectas quasque animas hæc dici: quibus cum gratia multa sentiendi & intelligendi à deo data sit, negligunt tamen scientiæ partes, & cognoscendi semetipsas, nullum adhibent studium. His ergo comminatur sermo diuinus: quia quibus multum datur, multum ex eis exigitur: & humilis quidem, & uenia & misericordia dignus erit: potentes autem potenter cruciabuntur. Si ergo & tu anima quæ pulchrior es & eminentior inter cæteras (uerbi gratia) doctrinis, negligas temetipsam: & in ignorantia tui maneat, quomodo poterunt, uel hi qui ædificari desiderant, instrui, uel conuinci & argui contradicentes: Digne ergo cum comminatione quadam ad eam dicitur: Exi tu in uestigijs gregum, & pascere hœdos tuos in tabernaculis pastorum. Potest ad hoc trahi, etiam illud quod Moyses scribit: quod si qua Israelitica mulier adulterauerit, lapidetur. Si uero filia sacerdotis, ignibus exuratur. Sic ergo iusta uidebitur esse comminatio in eos qui capaces esse possunt ad agnitionem & scientiam, sed per desidiam negligunt. In quos iustissima indignatio sponsi est: quia scit unius negligentiam cedere ad damna multorum. Similis enim uidebitur huiusmodi anima, uel illi qui acceptum denarium abscondit in terram, ne lucri aliquid ex eo pecuniæ dominus acquireret: uel illi quem occidisse dicitur deus, quia malignus erat, Onam uel Her scilicet qui accepta semina scientiæ naturalis, posteritati inuidens, profunde in terram. Pastores quoque sicut & ante iam diximus: si quidem ad ecclesiam comminationis hic sermo fit, mundi huius principes accipiendi sunt: uel illi angeli sub quorum cura reliquæ gentes habentur, siue forte in hoc, siue secretioribus causis quibusdam seductæ. Si uero ad unamquamque animam comminatio ista referatur, quæ semetipsam negligit agnoscere: sapientes & magistri huius seculi intelligendi sunt, docentes sapientiam huius mundi: ut in summa hoc intelligatur, quia necesse est animam, eam præcipue quæ bona & pulchra est, sensibus & ingenio uigilans, cognoscere semetipsam: & dare operam ad agnitionem sui per exercitia doctrinæ & studia diuina: ac per hoc agi spiritu dei & spiritu adoptionis: Aut si talis hæc anima semetipsam neglexerit, & à diuinis studiis declinauerit, necesse est eam operam dare studiis mundanis & sapientiæ seculi: & agi spiritu mundi huius iterum in timore. Quod designat Apostolus cum dicit: Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui est ex deo. Et iterum: Non accepistis enim iterum in timore spiritum seruitutis, sed spiritum accepistis adoptionis, in quo clamamus abba pater. Hæc interim nobis de præsentis loco occurrere potuerunt: nunc iam conuertamur ad consequentia. Equitatu meo in curribus Pharaonis, similem te arbitratus sum proxima mea. Historicus quidem sensus hoc uidetur ostendere. Sicut, inquit, tunc in Aegypto cum Pharaon persequens populum Israel processit in curribus & equitatu: & meus, hoc est domini mei sponsi equitatus longe præcellerat currus Pharaonis, & præstantior erat, utpote qui illos superauerit, & in mare demerserit: ita & tu proxima mea sponsa, præcellis omnes mulieres, similis effecta equitatu meo: qui Pharaonis curribus comparatus, potentior utique est & magnificentior. Hic interim mihi uidetur esse ordo sermonum ipsorum uerborumque directio. Videamus autem ne forte secundum intelligentiam mysticam, animas quæ sunt sub illo spiritali Pharaone & sub spiritalibus nequitis positæ, currus dicat esse Pharaonis: & quadrigas eius quas ipse agit, & ducit ad persequendum populum dei & ad opprimendum Israel. Certum enim est, quia tentationes & tribulationes, quas excitant dæmones sanctis, per animas aliquas excitant ad hoc ipsum aptas & conuenientes. Quibus tanquam curribus ascensis, exagitant & impugnant, uel ecclesiam dei, uel singulos quosque fidelium. De equitatu uero domini, qui sit eius iste equitatus, in Exodo quidem, ubi superantur currus Pharaonis & demerguntur in mare, nihil legimus scriptum: nisi tantum quod dominus currus Pharaonis, & exercitum eius proiecit in mare rubrum. Inuenimus tamen in quarto Regnorum libro: quod Helisæus de aduentu hostium qui cum equitatu & curribus uenerant formidanti puero suo dicit: Ne timeas, quoniam plures sunt nobiscum, quam cum illis. Et orauit, inquit, Helisæus, & dixit: Domine aperi oculos pueri huius ut uideat. Et aperuit dominus oculos eius, & uidit: Et ecce mons plenus equitibus erat: & currus ignei in circuitu Helisæi, qui descenderant ad eum. Sed & in propheta Habacuk manifeste, & euidenter legimus de equitatu domini, & quod ascendat equos suos. Sunt ergo scripturæ uerba hæc: Nunquid in fluminibus irasceris domine, aut in fluminibus furor tuus, aut in mari rubro impetus tuus: qui ascendes equos tuos: & equitatus tuus salus. Sunt ergo equi domini, quibus ascendit & equitatus eius. Quos ego non alios esse puto quam illas animas, quæ frenum disciplinæ eius accipiunt, & iugum portant suauitatis eius, & quæ spiritu dei aguntur: & in hoc est ei salus. In reuelatione Ioannis legimus quod apparuit ei equus, & sedens super eum quidam fidelis & uerus & cum iusticia iudicans, cuius nomen est uerbum dei. Ait ergo: Et uidi coelum apertum: & ecce equus albus, & qui sedebat super eum uocabatur fidelis & uerus, & cum iusticia iudicans & pugnans: & oculi eius sicut flamma ignis, & super caput eius diademata multa, habentia nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse: & adopertus erat uestimento sanguine con-

sperso

A sperfo, & uocabatur nomen eius uerbum dei. Et exercitus eius erat in coelo: & sequebantur eum in equis albis, induti byssino albo puro. Sed opus est gratia dei, quæ horum nobis aperiat intellectum, quo possimus aduertere: quid istæ indicent uisiones, qui sit equus albus, & quis sit qui sedet super eum cuius nomen est uerbum dei. Et forte quidem dicet aliquis, album esse equum, corpus quod assumpsit dominus, & quo ille qui in principio erat apud deum, deus uerbum, uel uestitus uel uestus est. Alius autem beo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Alius uero utrumque simul, corpus atque animam, quasi ubi peccatum non fuerit, equum dici album putabit. Alius adhuc quarto loco ecclesiam, quam sibi ipse sanctificauit lauacro aquæ. Secundum hæc autem singula etiam illa accipiet quæ sequebatur, militiam cœli & exercitum uerbi dei: & quomodo singuli quique eorum sequentes uerbum dei, equis albis sedeant: & byssinis albis induantur & mundis. Huic ergo equo albo quo ipse uehitur qui uerbum dei appellatur, uel huic equitatu cœlesti, qui eum sequitur in albis nihilominus equis, comparat & similem facit Christus ecclesiam suam. In curribus autem Pharaonis, uel ita possumus accipere: ut quantum hic domini equitatus, equitatum & currus Pharaonis euincit & præcellit: tantum tu quæ pulchra es in mulieribus, præcellis & euincis omnes reliquas animas, quæ adhuc iugum Pharaonis portant & sessores eius patiuntur: uel certe quod equitatus hic meus qui lauacro aquæ mundatus, purus & candidus factus est, & uerbum dei meruit habere sessorem, ex curribus assumptus est Pharaonis. Inde enim omnes ueniunt credentes, quia Christus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere. Hoc ergo modo potest explanari uersiculi huius sensus. Equitatu meo, qui fuit ante in curribus Pharaonis, & nunc sequitur me in equis albis, purificatus in lauacro aquæ, similem te arbitror proxima mea. Beatæ ergo sunt illæ animæ quæ dorsum suum curuauerunt, ut suscipiant sessorem uerbum dei super se & frena eius patiuntur: ut quocumque ipse uoluerit flectat eas, & agat, habentis præceptorum suorum: quia iam non propria uoluntate incedunt, sed ad omnia ducuntur & reducuntur uoluntate sessoris. Et fortassis uidebitur secundum hoc quod ex multis animabus congregata est ecclesia, & exemplum uitæ accepit à Christo: quod non tam ab ipsa deitate uerbi dei acceperit, quæ utique supereminet eos actus uel effectus, qui ad exemplum dari hominibus debeant: sed illa anima quæ assumpta est ab eo, in qua fuit summa perfectio: illa sit ad exemplum posita: & ipsa dicatur hic, proxima mea: cuius similitudinem habere debeat etiam ecclesia: quæ ex multis congregatur animabus, illis scilicet quæ prius fuerant sub iugo & curribus Pharaonis, & equitatus domini appellantur. Quæ autem ex duabus expositio, conuenire magis proposito uersiculo uideatur, probabis etiam tu qui legis. Quam speciosæ factæ sunt genæ tuæ, tanquam turturis: ceruix tua, sicut redimicula. Ordo dramatis, huiusmodi uidetur habere consequentiam: quod postea quam austeriore usus est comminatione sponsus ad sponsam, protestatus ei, quod nisi cognosceret semetipsam, exitura esset in uestigijs gregum, & pasceret non oues, sed hædos, erubuerit super austeritatem præcepti: sed & rubor uerecundiæ diffusus in uultu, speciosas effecerit genas eius & multo quam fuerant pulchriores. Non solum autem genæ, sed & ceruix eius tam decora sit reddita, quasi monilium redimiculis adornata. Pulchritudo ergo genarum, turturibus comparatur: quod per huiusmodi aues, simul honestas uultus & alacritas indicetur. Hæc est historici dramatis explanatio. Sed ueniamus ad rem, Paulus apostolus scribens ad ecclesiam Corinthiorum, ita ait: Corpus autem non est membrum unum, sed multa: Et si dixerit pes, quia non sum manus, non sum de corpore: non propterea non est de corpore: Et si dixerit auricula, quia non sum oculus, non sum de corpore: non propterea non est de corpore. Si totum corpus est oculus, ubi est auditus? Si totum auditus, ubi odoratus? Nunc autem deus posuit unumquodque membrum in corpore, sicut uoluit. Et cum plura de hoc disputasset: ad ultimum dicit: Vos autem estis corpus Christi & membra ex parte. Et iterum ad Ephesios scribens dicit: Subiecti inuicem in timore Christi. Mulieres uiris suis subiectæ sint sicut domino, quia uir caput est mulieris, sicut & Christus est caput ecclesiæ: ipse saluator corporis. Sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres uiris suis in omnibus. Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam suam: & semetipsum tradidit pro ea: ut eam sanctificaret lauacro aquæ in uerbo: ut ipse sibi præpararet gloriosam ecclesiam: non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut esset sancta & immaculata. Et post pauca. Nemo, inquit, enim aliquando carnem suam odio habuit: sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam, quia membra sumus corporis eius: & reliqua. Per hæc ergo edocemur: quomodo sponsa Christi, quæ est ecclesia etiam sit corpus eius & membra. Si ergo audias sponsum membra nominari: ecclesiæ membra dici intellige, in quibus sicut sunt aliqui qui dicuntur oculi, pro intelligentiæ sine dubio ac scientiæ lumine: & alij aures, pro audiendo uerbo doctrinæ: alij manus, pro bonis operibus religiosisque ministerijs: ita sunt alij & qui genæ eius appellantur. Genæ autem partes uultus dicuntur, in quibus honestas & uerecundia animæ agnoscitur, per quod sine dubio illi in membris ecclesiæ declarantur: qui castitatis & pudicitie excolunt honestatem. Pro his ergo ad omne corpus sponsæ dicitur: Quam speciosæ factæ sunt genæ tuæ: Et obserua quia non dixit, quam speciosæ sunt genæ tuæ, sed quam speciosæ factæ sunt: ut ostendat prius quidem non eas ita fuisse speciosas, sed postea quam suscepit oscula sponsi: & ipse qui loquebatur per prophetas prius affuit: &

L L ; mundauit

mundauit sibi ipsi ecclesiam suam lauacro aquarum: & fecit eam non habere maculam aut rugam, & agnitionem sui praestitit ei: tunc factae sunt speciosae genae eius. Tunc enim castitas & pudicitia & uirginitas quae prius non fuerat, per ecclesiae genas specioso decore diffusa est. Quae tamen genarum species, id est pudicitiae & castitatis, turturibus comparatur. Turturum ferunt huiusmodi naturam esse, ut neque masculus praeter unam foeminam adeat aliam: nec foemina plus quam unum patiatur marem: ita ut si accidat altero intercepto superesse alterum: pariter cum coniuge extinctus sit ei concubitus amor. Conuenienter ergo similitudo turturis, aptatur ecclesiae, quod uel alterius uiri post Christum coniugium nesciat, uel quod continentiae & pudicitiae in ea tanquam turturum uolitet multitudo. Secundum hanc intelligentiam etiam ceruicem sponsae accipiamus. Quae sine dubio illae intelligi debent animae, quae Christi iugum suscipiunt dicentis: Suscipite super uos iugum meum: quia iugum meum suauis est. Obedientia ergo eius, ceruices eius appellantur. Ceruix ergo eius speciosa facta est, sicut redimicula: & merito. Quam enim prius praeruaricationis inobedientia turpem fecerat, nunc obedientia fidei, speciosam fecit & pulchram. Ceruix ergo tua speciosa facta est, sicut redimicula. Ad utrumque enim subauditur, speciosa facta est. Redimicula hic dicit constrictiones, uel connexiones monili, quae in ceruicibus sedere solent: ex quibus deducitur & descendit per omne collum reliquus ornatus. Ipsi ergo ornamento quod ceruicibus & collo imponi solet, ceruicem sponsae comparauit. Quod dictum ita aduertimus. Ceruicem diximus subiectionem & obedientiam dici, pro eo quod quasi iugum Christi suscipiat, & fidei eius obedientiam praebat. Ornamentum ergo ceruicis eius quae est obedientia, Christus est. Ipse enim prior factus est obediens usque ad mortem: Et sicut per unius, Adae scilicet, inobedientiam, peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obedientiam, Christi duntaxat, iusti constituentur multi. Ornamentum ergo & monile ceruicis ecclesiae, obedientia Christi est. Sed & ceruix ecclesiae, id est obedientia eius, similis effecta est obedientiae Christi, quod est monile ceruicis. Magna ergo in hoc laus sponsae est, magna ecclesiae gloria, ubi imitatio obedientiae eius, exaequatur obedientiae Christi quae imitatur ecclesiam. Haec ipsa species monilis, etiam in Genesi memoratur à Iuda patriarcha Thamar nuptui suae, quando cum ea quasi cum meretrice concubuit data. Quod non omnibus patet mysterium. Intelligitur per hoc quod Christus ecclesiae, quam ex multorum dogmatum prostitutione collegerat, futurae perfectionis haec dedit pignora: & istud obedientiae monile ceruici eius imposuit. Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti quoadusque rex sit in recubitu suo. Supra diximus quod specie dramatis libellus hic ordinatus, personarum immutatione contextitur: & nunc ergo uidentur haec amici uel sodales sponsi ad sponsam locuti, qui secundum intelligentiam mysticam: & ut supra iam diximus, aut angeli: uel etiam prophetae, aut patriarchae, possunt intelligi. Non enim tunc solum cum post baptismum Ioannis in deserto tentatus est à diabolo dominus, accesserunt angeli & ministrauerunt ei, sed ante aduentum praesentiae corporalis ministrauerunt semper. Nam & lex disposita in manu per angelos dicitur mediatoris. Et ad Hebraeos scribens Apostolus dicit: Si enim qui per angelos habitus est, sermo factus est firmus. Ipsi ergo erant uelut autores & procuratores, appoliti paruulae sponsae cum pedagogo, lege: donec plenitudo temporum ueniret & mitteret deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, & adduceret eam sub autoribus & procuratoribus & pedagogo, lege: ut ipsius uerbi dei oscula, doctrinam scilicet uerbaque susciperet. Antequam ergo tempus horum adesset: in multis angelorum ministerio excolebatur sponsa qui apparebant tunc hominibus: & loquebantur ea, quae res poscebat & tempus. Non enim tu mihi ex aduentu saluatoris in carne sponsam dici, aut ecclesiam putes: sed ab initio humani generis, & ab ipsa constitutione mundi: imò ut Paulus docet, altius mysterij huius originem reperam, ante etiam constitutionem mundi. Sic enim dicit ipse: Sicut elegit nos in Christo ante constitutionem mundi, ut essemus sancti & immaculati coram ipso in charitate, praedestinans nos in adoptionem filiorum. Sed & in psalmis scribitur: Memento congregationis tuae domine: quam congregasti ab initio. Prima etenim fundamenta congregationis ecclesiae, statim ab initio sunt posita. Vnde & Apostolus dicit aedificari ecclesiam, non solum super apostolorum fundamentum, sed etiam prophetarum. Inter prophetas autem numeratur & Adam: quia magnum mysterium prophetauit in Christo & in ecclesia, dicens: Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem suam: & adhærebit uxori suae, & erunt ambo in carne una. Euidenter enim de his dictis eius, dicit Apostolus: Quia mysterium hoc magnum sit. Ego autem dico in Christo & in ecclesia. Sed & idem Apostolus cum dicit: Sic enim ecclesiam dilexit, ut semetipsum traderet pro ea, sanctificans lauacro aquarum: non utique ostendit eam prius non fuisse: quomodo enim dilexisset eam quae non erat? Sed eam sine dubio dilexit quae erat. Erat autem in omnibus sanctis, qui ab initio seculi fuerunt facti. Diligens igitur eam, uenit ad eam. Et sicut patris sui communicauerunt carni & sanguini, similiter & ipse particeps factus est eorundem, ac semetipsum pro eis tradidit. Ipsi enim erant ecclesia quam dilexit: ut eam uel numerositate augeret uel uirtutibus excoleret, uel perfectionis charitate de terris transferret ad coelum. Ministrauerunt ergo & prophetae ab initio, ministrauerunt & angeli. Quid enim aliud fiebat tunc, cum apparuerunt tres uiri Abraham sedenti ad quercum Mamre: Licet illa angelorum species plus aliquid quam angelicum ostenderit ministerium: nam trinitatis ibi mysterium prodebatur. Hoc erat & in Exodo: cum angelus domini dicitur in flamma ignis apparuisse Moyse in rubo. Continuo autem in subsequentibus dominus & deus loqui

A loqui in angelo scribitur, & ipse deus esse Abraam, & deus Isaac, & deus Iacob designatur. Quod quidam hæreticorum legentes dixerunt: Deum legis & prophetarum longe inferiorem esse, quam Iesum Christum & spiritum sanctum: & eousque impietatem suam pertenderunt, ut plenitudinem qui in Christo ponant & in spiritu sancto: imperfectionem uero & infirmitatem in deo legis. Sed hæc alius. Nunc autem nobis propositum est ostendere, quomodo sancti angeli, qui ante aduentum Christi, uelut paruulæ adhuc sponsæ tutelam procurabant, ipsi sint amici & sodales sponsi: qui ad eam dicere uideantur: Faciamus tibi similitudines auri cum distinctionibus argenti usquequo rex sit in rebus. Indicant ergo quod ipsi faciant sponsæ, non aurum (neque enim habebant tale aurum quale dignum erat offerri sponsæ) sed pro auro, similitudines auri se facere promittunt. Et non unam similitudinem, sed multas. Ita etiam dicunt de argento: sed quasi habentes licet paruum argenti materiam, promittunt se ei facere, non similitudines, sed distinctiones argenti, utpote quibus non tantæ distinctiones solas ac signa quædam parua, uelut puncta interfererent illi operi, quod ei ex auri similitudine faciiebant. Hæc ergo amici sponsi illi, de quibus supra diximus, sponsæ faciunt ornamenta. Sed quid in his secreti contineatur, & quid elocutionis nouitas ipsa parturiat: omnipotentis uerbi ac sponsi patre precemur, ut ipse nobis arcani huius claustra patefaciat: quo possimus, non solum ad intelligenda hæc illuminari: uerum etiam ad proferenda: ac secundum mensuram eorum, qui lecturi sunt moderationem eloqui spiritualis accipere. Auri speciem in multis sæpe ostendimus figuram tenere inuisibilis & incorporeæ naturæ. Argentum uero uirtutem uerbi ac rationis, secundum quod & dominus dicit per prophetam: Dedi uobis argentum & aurum, uos autem fecistis argentea & aurea Baalim: ostendens per hæc, & dicens: quia dedi uobis sensum & rationem, qua me deum & sentire possitis & colere: uos autem & sensum & rationem, quæ in uobis est, ad colenda dæmonia transulistis. Sed & eloquia domini, eloquia casta: argentum igne probatum dicitur. Et item in alijs, argentum ignitum, iusti linguntur. Sed & candelabrum in tabernaculo testimonij aureum & solidum poni iubebatur: quod mihi uidetur formam tenere naturalis legis, in qua lux scientiæ habetur. Sed quid opus est multa congregare testimonia: cum in promptu sit scire uolentibus in multis scripturæ locis hoc indicari, quod aurum ad sensum mentemque reuocetur: argentum uero ad uerbum atque eloquia referatur. Nunc ergo properemus ad contemplandum, quomodo secundum ea quæ præmisimus amici sponsi dicant se similitudines auri facere sponsæ cum distinctionibus argenti. Videtur ergo mihi quod lex quæ per angelos disposita est in manu mediatoris: quandoquidem umbram habeat futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, & quæcumque contingebant illis qui in lege referuntur, in figura & non in ueritate contingebant. Ista omnia similitudines auri fuerunt, non aurum uerum: quod scilicet aurum uerum in illis quæ incorporea sunt & inuisibilia ac spiritualia intelligatur. Similitudo uero auri, in quo non est ipsa ueritas, sed umbra ueritatis, ista corporea & uisibilia accipiantur, uerbi gratia: Similitudo auri fuit istud tabernaculum manufactum, de quo dicit Apostolus: Non enim manufacta ista introiuit Iesus exemplaria uerorum, sed in ipsum cælum. Ergo quæ in cælis sunt inuisibilia & incorporea, illa sunt uera: ista autem quæ in terris sunt uisibilia & corporea, exemplaria uerorum dicuntur esse non uera. Ista ergo sunt quæ similitudines auri appellantur: in quibus est & arca testamenti & propiciatorium & Cherubim & altare incensi, & mensa propositionis & panes: sed & uelamen & columbæ ac seræ & altare holocaustorum, & ipsum templum, atque omnia quæ in lege scripta sunt. Omnia hæc similitudines erant auri. Sed & ipsum aurum uisibile, pro eo quod uisibile erat, non erat aurum uerum: sed similitudo erat illius ueri auri inuisibilis. Ista ergo similitudines auri, fecerunt sponsæ ecclesiæ sponsi amici: angeli uidelicet & prophetae, qui ministrauerunt in lege cæterisque mysterijs. Hæc opinor & Paulus intelligens dicebat: In religione angelorum, in his quæ uidet frustra inflatus sensu carnis suæ. Omnis ergo Iudaicus cultus & religio, similitudines sunt auri. Cum autem conuersus fuerit quis ad dominum, & ablatum fuerit ab eo uelamen: tunc uidebit aurum uerum, cuius auri antequam adesset & cognoscendum se præberet, similitudines fecerunt sponsæ amici eius, ut ex illis similitudinibus commonita & prouocata, ueri auri desiderium caperet. Hoc enim factum indicat Paulus, cum dicit: Hæc autem in figura contingebant illis. Scripta autem sunt propter nos, in quos finis seculorum deuenit. Sed finem, quem dicit Paulus, non intelligas corporalem: Finis enim corporalis multos inueniet, pro quibus non sunt scripta hæc: Neque enim huiusmodi de his recipient intellectum, sed finem seculorum, perfectionem rerum intellige: quæ utique Paulo & similibus eius aduenisse, & propter ipsos scripta hæc esse dicuntur. Sed hæc in excessu diximus, uolentes ostendere quomodo amici sponsi dicant ad sponsam facere se ei similitudines auri cum distinctionibus argenti, per ea scilicet quæ in lege & prophetis per figuras & imagines & similitudines & parabolas scripta tradiderunt. Sunt tamen in his & parua quedam distinctiones argenti, indicia scilicet sensus spiritualis uerbi & interpretationis rationabilis, licet & ualde rara & exigua. Ante aduentum namque domini uix sicubi prophetarum aliquis parum quid occulti sermonis aperuit: uerbi gratia, ut Esaïas cum dicit: Vineam domini sabaoth, domus Israel est, & domus Iuda nouella dilecta. Et iterum alibi: Aquæ multæ, gentes multæ sunt. Et Ezechiel nominans duas sorores, Oollam & Oolibam,

aliam Samariam distinguit esse, & aliam Iudæam: & sicubi talia quædam ipsis prophetis interpretan-
 tibus aperiantur: istæ distinctiones argenti dicuntur. Vbi uero saluator & dominus noster Iesus Chri-
 stus aduenit, nota faciens omnia uerbo uirtutis suæ, in passione eius indicium datum est: quod ea quæ
 in absconditis tegebantur & arcana erant, in lucem proferrentur & ad manifestationem uenirent: per
 hoc quod uelum templi, quo sancta sanctorum & arcana uelabatur, scissum est de sursum eius usque deor-
 sum: palam fore denunciatis omnibus, quod intrinsecus uidebatur obtectum. Sic ergo illud quod
 per angelos & prophetas ministratum est, similitudo auri fuit cum distinctionibus paruis & exiguis
 argenti. Hæc autem quæ per ipsum dominum nostrum Iesum Christum tradita sunt, in auro uero & ar-
 gento solido collocata sunt. Hæc enim quæ per amicos sponsi facta est similitudo auri cum distinc-
 tionibus argenti, non in sempiternum mansura promittitur: sed tempus ei statuitur ab illis ipsis dicen-
 tibus: usquequo rex sit in recubitu suo. Cum enim recubans dormierit, ut leo & ut catulus leonis, &
 post hæc suscitauerit eum pater & resurrexerit e mortuis, si qui fuerint conformes resurrectionis eius,
 iam non in similitudine auri: id est, non in rerum corporalium cultu manebunt, sed aurum uerum ab
 ipsis percipient, credentes & sperantes, non ea quæ uidentur, sed quæ non uidentur: nec quæ in ter-
 ris sunt, sed quæ in cœlis, ubi Christus est in dextera dei sedens, & dicent: Quia & si cognouimus
 Christum aliquando secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Non ergo iam distinctionibus
 paruis argenti, sed in latitudinem diffuso utentur argento. Audient enim, quia in illa auri similitudi-
 ne, petra, quæ sequi dicitur, & potum populo præbere Christus est, & mare baptismus est, & nu-
 bes spiritus sanctus est, & manna uerbum dei est, & agnus paschæ saluator est: & sanguis agni, pas-
 sio Christi est, & uelum quod est in sanctis sanctorum, quo diuina illa & arcana tegebantur, caro eius
 est: aliæque innumera, ex eius resurrectione patebunt: non iam parua ut prius distinctione, sed latissi-
 ma expositione patefacta. Adhuc autem ut clarius fiat quod dicit: usquequo rex sit in recubitu suo:
 etiam de secunda Balaam prophetia, quæ de Christo ita continet proferemus. Orietur, inquit, stel-
 la ex Iacob, & exiet homo de semine eius, & dominabitur gentibus multis. Exaltabitur Gog re-
 gnum eius, & crescet regnum eius. Deus educet eum ex Aegypto, sicut gloria unicornis, & come-
 det gentes inimicorum suorum, & crassitudines eorum emedullabit, & iaculis suis sagittabit eos: Re-
 cumbens, ut leo requiescet, & sicut catulus leonis. Quis suscitabit eum? Considera ergo & ex his
 diligentius, & uide quomodo omnis similitudo auri usque ad extremum tempus, ad recubitum regis
 scilicet stare memoratur. Post hæc ergo exaltabitur Gog, id est super tecta regnum eius, cum uideli-
 cet de terris ad cœlestia fuerit tecta translatus. Sed de his plenius, prout dominus dedit, in Nume-
 rorum libro prosecuti sumus. Requiritur sane si etiam sanctis patribus ipsis & prophetis: qui mini-
 strauerunt uerbum ante aduentum domini nostri Iesu Christi, perfectionis huius uerique auri gratia da-
 ta sit, an tantum futura hæc intellexerint & in spiritu uentura præuiderint: atque ob hoc solum dixerit
 dominus de Abraham: Quia desiderauerit uidere diem eius, & uiderit & lætatus sit: quod scilicet in
 spiritu futura præuiderit. & magis fortasse hoc ita esse, etiam ille sermo confirmet, qui ait: Multi iu-
 sti desiderauerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Quam-
 uis nec illis potuerit defuisse perfectio ueniens ex fide. Quæ enim nos facta credimus, hæc illi maiore
 cum expectatione futura credebant. Sicut ergo ex aduentu Christi, credentes præteritorum fides: ita
 & illos futurorum ad summam perfectionis adduxit. Quod si ad unamquamque animam referatur expositio: ui-
 debitur quod donec paruula est adhuc anima & imperfecta, & sub tutoribus & procuratoribus posita,
 siue doctoribus ecclesiæ, siue angelis: qui paruulorum custodes esse dicuntur, & uidere semper faciem patris,
 qui in cœlis est: similitudines auri fiunt ei: cum non solidis & fortibus alitur uerbi dei cibis: sed simili-
 tudinibus imbuatur: uelut si dicamus parabolis & exemplis docetur, pro quibus & ipse Christus dicitur
 ætate crescere & sapientia & gratia apud deum & homines. In illis ergo similitudinibus imbuatur,
 & fiunt ei paruulæ distinctiones argenti. Aperiantur enim interdum & his qui imbuuntur parua aliqua
 & rara de secretioribus mysterijs: ut desiderium concipiant maiorum. Neque enim desiderari quid
 potest si penitus ignoretur, & ideo incipientibus & primis in eruditionibus positus, sicut non sunt ad
 subitum cuncta pandenda: ita neque penitus abscondenda sunt spiritualia mysteria: sed ut ait sermo di-
 uinus, faciendæ sunt eis distinctiones argenti, & scintillæ quædam spiritualis intelligentiæ animis eor-
 um initiandæ sunt: ut gustum quodammodo desiderandæ dulcedinis sumant: ne ut diximus si peni-
 tus ignoretur, nec omnino desideretur. Verum quod paruulam nominamus animam, nemo ita ac-
 cipiat, quasi secundum substantiam paruula dicatur: sed si cui deest eruditio, & in qua est exiguus in-
 tellectus ac minima peritia, hanc paruulam dicimus animam. Igitur hæc fieri conuenit, usquequo rex
 sit in recubitu suo, id est, usquequo in id proficiat huiusmodi anima, ut capiat regem & habeat recum-
 bentem in semetipsa. Sic enim dicit hic rex: Quia habitabo in eis & inambulabo: in eis profecto qui
 tantam uerbo dei cordis sui latitudinem præbent, ut etiam in eis deambulare dicatur, spacijs scilicet
 cet amplioribus intelligentiæ agnitionisque diffusioris. Ita ergo & recubare dicitur in anima illa sine du-
 bio, de qua ipse dominus dicit per prophetam: Super quem requiescam, nisi super humilem & quies-
 tum & tremmentem sermones meos: Habitat ergo rex iste qui est sermo dei, in illa anima, quæ iam ad
 perfectum uenerit recubitum suum, si tamen non sit in ea aliquod uitium, sed plena sit sanctitate, plena
 pietate, fide, charitate, pace omnibusque uirtutibus. Tunc enim delectat in ea recubare regem & habere
 recubitum

recubitum. Ad hanc enim animam dominus dicebat: Quia ego & pater meus ueniemus & coenabimus cum eo, & mansionem faciemus apud eum. Vbi ergo coenat Christus cum patre, & ubi mansionem facit, quidni recumbit? Beata illius latitudo animæ, beata strata illius mentis, ubi pater & filius, ut non dubito, unā cum spiritu sancto recumbit, coenat & mansionem facit. Quibus putas opibus, quibus copiis tales conuiuæ pascuntur? Pax ubi primus cibus est, humilitas simul apponitur ac patientia, mansuetudo quoque & lenitas, & quod summæ ei suauitatis est, puritas cordis. Charitas autem in hoc conuiuio principalem obtinet locum. Tali ergo modo, etiam tertia expositione, ad unamquamque animam referri posse uidebitur quod ait. Similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti, quoad usque rex sit in recubitu suo. Nardus mea dedit odorem suum, siue odorem eius. In specie dramatis uideatur hoc ostendi, quod post hæc uerba ingressa sit sponsa ad sponsum, & unguentis suis unxerit eum: ac miro quodam genere, quasi nardus quæ prius odorem non dederat cum esset apud sponsam, tunc dederit odorem suum, cum corpus contigit sponsi, ut non tam ille ex nardo odorem, quam nardus ex ipso sumpsisse uideatur. Si uero secundum hanc differentiam, quæ in alijs inuenitur exemplaribus legimus Nardus mea dedit odorem eius: inuenitur adhuc aliquid diuinius, ut uideatur quod unguentum hoc nardi, quo unctus est sponsus, non tantum suum, qui nardo inesse naturaliter solet, sed ipsius sponsi odorem ceperit, & ipsius odorem ad sponsam reportauerit nardus: ut in eo quo unxit eum, odorem sponsi per ipsius unguenti munus acceperit, & hoc sit quod dicere uideatur: Nardus mea qua unxi sponsum, regressa ad me, odorem mihi detulit sponsi, & uelut superato naturali suo odore, præ fragrantia sponsi ipsius mihi detulit suauitatem. Hæc habet historici dramatis explanatio. Sed ueniamus iam nunc ad intelligentiam spirituales. Ponamus hic sponsam ecclesiam, in personam Mariæ, quæ decenter utique dicitur afferre libram unguenti nardi pistici preciosi, & ungere pedes Iesu, & detergere capillis suis, & recipere quodammodo ac recuperare per crinem capitis sui ad semetipsam unguentum, ex qualitate ac uirtute corporis eius infectum, & odorem non tam nardi per unguentum, quam ipsius uerbi dei ad se trahentem per capillos, quibus abstergebat pedes, & imposuit capiti suo, non tam nardi quam Christi fragrantiam, & dicere: Quia nardus mea, missa in corpus Christi, reddit mihi odorem eius. Denique uide quomodo hæc ipsa referuntur. Maria, inquit, attulit libram unguenti nardi pistici preciosi, & unxit pedes Iesu, & extersit capillis capitis sui. Domus autem, inquit, tota repleta est odore unguenti. Quod utique indicat, quia odor doctrinæ, qui procedit de Christo & sancti spiritus fragrantia, repleuit omnem mundi huius domum ac totius ecclesiæ domum. Vel certe repleuit omnem domum animæ illius, quæ odoris Christi suscepit participium, offerens primo fidei suæ munus, uelut unguentum nardi, & recipiens ex hoc gratiam spiritus sancti & spiritualis doctrinæ fragrantiam. Quid ergo interest utrum in Cantico canticorum sponsa perungat unguento sponsum: an in euangelio discipula magistrum, & Maria Christum: sperans, ut diximus, redire ad se ex hoc unguento odorem uerbi, & fragrantiam Christi, ut eo ipso dicat, Christi bonus odor sumus deo. Et quoniam plenum fide fuit istud unguentum, & preciosi effectus, ob hoc & Iesus testimonium reddidit ei, dicens: Bonum opus operata est in me. Sic ergo rursus in Cantico canticorum, post aliquanta amplectitur emissiones sponsæ: sicut hic opus Mariæ, ait enim: Emissiones tuæ paradysus cum fructu pomorum. Cyperus cum nardis. Nardus cum crocis. Amplectitur ergo & in his emissiones ac munera sponsæ. Obseruauimus sanè quod in his quæ nunc memorauimus pluraliter primo, postmodum singulariter nardum posuit, quod puto secundum illam rationem dictum: quia negociator regni cælorum, plures primo margaritas negociatur: usquequo ad unam perueniat preciosam. Et forte quod dixit: Emissiones tuæ paradysus cum fructibus pomorum: illos indicat fructus cum nardis plurimis, quos afferimus ex institutionibus & doctrina prophetica. Ex doctrina uero ipsius domini nostri Iesu Christi, emissiones nostræ & munera, non plures habent nardos, sed unam. Sed nunc redeamus ad eam quæ dicit: Nardus mea dedit odorem suum, & uide si possumus adhuc etiam hoc in loco intelligere præsentit: quod si quando ualuerimus integre & decenter exponere de deitate Christi, uirtutemque eius ac maiestatem dignis assertionibus consignare: tunc fortassis merito dicet, uel ecclesia illa uel anima, quæ ita manifeste potuerit gloriam eius exponere: Nardus mea dedit odorem suum. Nec mirum uideri debet si Christus, quemadmodum fons est, & flumina aquæ uiuæ de eo procedunt, & quemadmodum panis est, & uitam dat: ita & nardus est, & odorem reddit, & unguentum est: quo qui uncti fuerint, Christi fiant, sicut dicit in psalmo: Nolite tangere Christos meos. Et fortasse secundum illud quod dicit Apostolus: His qui exercitatos habent sensus ad discretionem boni uel mali: singulis quibusque sensibus animæ, singula quæque Christus efficitur. Idcirco enim & uerum lumen dicitur, ut habeant oculi animæ quo illuminentur: idcirco & uerbum, ut habeant aures quod audiāt: idcirco & panis uitæ, ut habeat gustus animæ quod degustet. Idcirco ergo & unguentum uel nardus appellatur, ut habeat odoratus animæ, fragrantiam uerbi: idcirco & palpabilis, & manu tractabilis, & uerbum caro factum dicitur, ut possit interioris animæ manus contingere de uerbo uitæ. Hæc autem omnia unum atque idem est uerbum dei, quod per hæc singula affectibus orationis commutatum, nullum animæ sensum gratiæ suæ relinquat expertem. Alligamentum guttæ fratruelis meus mihi, in medio uberum meorum manebit, siue comorabitur. Eiusdem adhuc uerba sunt sponsæ ad adolescentulas, ut uideretur loquentis. Prius quidem dixerat, quia nardus sua dedisset odorem sponso, & quia per unguentum quo unxerat eum, odoris fragrantiam recepisset: nunc autem ait: Fraternalis meus mihi guttam redolet, & hæc

& hanc nō diffusam, neq; ut libet dispersam, sed colligatam & constrictam; quo scilicet odor ipsius suauitatis densior reddatur & uehementior. Et hic, inquit, cum talis sit, in medio uberum meorum demoratur, & cōmanet, & requiem ac mansionem suam facit in loco pectoris mei. Verum quod nunc primum cognominauit eum fratrem suum sponsa, & nominis huius appellatione per totum penē libelli textum frequenter utitur, dignum puto, ut prius requiramus appellationis ipsius causam, & quid uel unde fraternus dicitur, exponamus. Fraternus appellatur fratris filius. Requiramus quis sit primo frater sponsæ, cuius hic filius habeatur: uide si possumus dicere sponsam quidem ex gentibus esse ecclesiam; fratrem uero eius, priorem populum, & fratrem, ut res indicat, seniore. Quia ergo ex illo populo Christus secundum carnem nascitur, ob hoc ab ecclesia gentium, fratris filius appellatur. Quod ergo ait: Alligamentum guttæ fraternus meus mihi; corporeæ natiuitatis eius indicat sacramentum. Videtur enim quodammodo alligamentum esse & uinculum quoddam animæ corpus: quod alligamentum, gutta in Christo diuinæ uirtutis ac suauitatis astringitur. Si autem ad unamquamq; animam quæ dicta sunt referuntur: alligatura guttæ, dogmatum continentia constrictio, ac diuinarum sententiarum nodositas intelligitur. Innexæ enim sibi inuicem sunt fidei rationes, & uinculis ueritatis astrictæ. Deniq; & lex mundum dicit esse omne uas quod alligatum est; immundum uero quod solutum fuerit & non ligatum. Cuius rei hæc figura erat, quod Christus in quo nunquam fuit ulla immundicia peccati, alligamentum guttæ dicitur. Et ideo anima non debet contingere aliquid dissolutum, & quod non sit ratione subnixum, & dogmatum ueritate constrictum, ne immunda fiat. Qui enim immundum contigerit, immundus erit secundum legem. Continget namq; eum sensus irrationabilis, & alienus à sapientia dei, & faciet eum immundum. Vide autem si forte filium dei in carne guttam dictum, & quasi breue aliquid & exiguum nominatum possumus accipere, sicut & Daniel de eo dicit: Lapidem paruum de monte excisum sine manibus, & factum post hæc montem magnum. Vel sicut in libello duodecim prophetarum nihilominus gutta quidem futura dicitur, quæ congreget populum. Est ergo & in prophetis ita scriptum. Et erit ex gutta populi huius cōgregatus Iacob. Decebat enim eū qui ueniebat congregare; non solū Iacob, sed & omnes gentes, quæ sicut propheta dicit: Reputatæ sunt tanq; gutta ex situla, exinanientē se diuinitatis forma, effici ipsum ut guttā, & sic uenire ad congregandā guttam gentiū, & guttā nihilominus reliquiarum Iacob. Sed & in quadragesimo quarto psalmo dicitur ad dilectū, cui etiam ipse psalmus ascribitur: Myrrha & gutta & casia à uestimentis tuis. A uestimentis ergo uerbi dei, quæ est doctrina sapientiæ, pro cedit myrrha mortis duntaxat indicium pro humano genere susceptæ. Gutta, ut supra diximus, exinanita diuinitatis forma, seruilis formæ suscepta dignatio. Casia quoq; quoniā id genus herba aquis indefinitibus nutriri dicitur & coalescere, redemptionem humani generis per aquas baptismi indicat datam. Sic ergo alligaturam guttæ fratrem suum sponsa tanq; nuptiali dramate loquens, inter medium uberum suorum commorantem dicit. Vbera, ut superius iam diximus, principale cordis aduerte: in quo ecclesia Christum, uel anima uerbum dei, desiderij sui uinculis alligatum tenet & astrictum. Si quis enim uerbum dei toto affectu in corde suo, & toto amore constringit, ipse solus poterit odorem fragrantia eius & suauitatis accipere. Botrus cyperi fraternus meus mihi in uineis Engaddi. Quantum ad literam ipsius explanationem, habet aliquid ambiguum, quod ait: Botrus cyperi fratrueis mihi: quia & uua florens cyperus appellatur, & species quædam extrinsecus uirgulti est quæ cyperus dicitur: ferens etiam ipsa floridum quendam fructum, in modum florentis uuæ prolatum. Sed uidetur magis ad fructum uitis respicere sermo, quando quidem uinearum Engaddi facta est memoria. Engaddum autem ager terræ Iudææ est: non tantum uineis, quantum balsamis florens. Hic ergo erit historicus sensus sponsæ loquentis ad adolescentulas, ut intelligatur dicens: Primo quidem nardus mea odorem mihi sponsi mei reddit. Secundo uero alligamentum guttæ effectus est fraternus meus mihi, demorans inter media ubera mea. Tercio botrus cyperi ex uineis Engaddi, superans omne quicquid est in odoribus & floribus suauitatis: quo scilicet audientes hæc adolescentulæ, magis ac magis ad charitatem sponsi concitentur & amorem. Idcirco autem singulatim & per ordinem: primo nardum suam, deinde guttam, post hæc etiam botrum cyperi nominat: ut per eos gradus, quosdam profectus doceat charitatis. Sed uideamus iam quid spiritualis habeat intellectus. Siquidem hic qui appellatur botrus, ad fructum uitis referendus est: uerbum dei accipimus, sicut sapientiam & uirtutem & thesaurum scientiæ, aliq; multa, ita & uitam ueram dici. Sicut ergo his quibus efficitur sapientia & scientia, non ad subitū, sed per profectus quosdam & gradus, pro studiis & intentione ac fide eorum, qui ei uel in sapientia, uel in scientia, uel in uirtute participantur, sapientes eos & scientes reddit uigentesq; uirtutibus: ita & in quibus uitis uera efficitur, non eis ad summum maturos botros producit & dulces: nec repente eis efficitur uinum suauē & lætificans cor hominis, sed primo producit eis suauitatem tantummodo odoris in florem. Botrus hic florens esse memoratur in uineis Engaddi, ut gratia fragrantia ipsius immittatur in initijs animæ, ut post hæc pati possit acerbitatē tribulationū & tentationū, quæ propter uerbū dei credentibus excitantur: & ita demū maturitatis eius dulcedinē præbet, usq; dum perducatur eos ad tortularia, ubi effunditur sanguis uuæ, sanguis noui testamenti, qui bibatur in die festo in superioribus, ubi stratum magnum paratum est. Sic ergo per singulos hos profectus graduum incedere oportet eos, qui per sacramentum uitis & botrum cyperi initiati, ad perfectionem feruntur, & calicem noui testamenti ab Iesu susceptū bibere cōtendunt. Quod si cyperus sui generis arbor accipiendus est: cuius fructus etiam flos, non tantum odoris suauitatem

Item, quantum & uim calefaciendi ac fouendi dicitur possidere: illa sine dubio accipitur sponsi uirtus, qua incallescunt animæ erga fidem eius & charitatē quæ contingebat eos qui dicebant: Nonne cor nostrum erat ardens intra nos, cum adaperiret nobis scripturas? Vel certe quoniam de uineis Engaddi botrus hic florēs nominatur esse: Engaddi autem interpretatur oculus tentationis meæ: si quis est qui intellectum habere potest, quomodo tentatio est uita hominis super terram, & intelligit quomodo quis in deo eripitur à tentatione, & qui agnoscit qualitatem tentationis suæ, ita ut possit de ipso dici: quia in his omnibus non peccauerit labijs suis corā deo: huic botrus cyperi de uineis Engaddi efficitur uerbum dei. Obseruandum tamen est quod uerba sponsæ ita referuntur, ut & nardus & alligamentum guttæ, & botrus cyperi ipsi soli sint, utpote quæ in hos iam profectus ascenderit. Sola enim perfecta anima est, quæ ita habet purum & purgatum odorem suum, ut possit nardi & guttæ & cyperi ex uerbo dei procedentis fragrantiam capere & gratiam diuini odoris haurire.

HOMILIA TERTIA

Ecce es speciosa proxima mea, ecce es speciosa, oculi tui columbarum. Secundo iam sponsus cum sponsa in uerbo colloquio miscetur. Et primo quidem sermone inuitauit eam ad hoc, ut cognosceret semetipsam, dicens ei quod bona quidem esset inter mulieres, sed nisi cognosceret semetipsam, certa quæque pateretur: & quasi quæ uelociter ad agnitionem sui sensu intellectuque cucurrerit, comparat eam equis suis uel equitatu, quibus obtinuerit currus Pharaonis. Simul & genas eius pro insigni uerecundia & conuersationis pernicitate, turturibus comparat: ceruicemque eius, ornamentorum redimiculis. Nunc autem iam speciosam proficitur eam, & speciosam non sic ut prius in mulieribus tantum, sed quasi proximam sibi, & adhuc in maiorem titulum laudis extollit & affirmat: quia non tantum cum proxima est ei speciosa sit, sed & si contingat ei absentem esse, etiam sic speciosa sit. Hoc enim indicatur in eo, quod cum dixisset: Ecce es speciosa proxima mea: addit post hæc absolute & sine ulla adiunctione: ecce es speciosa. Sed in superioribus non laudauerat uisum eius, credo quia nondum ad intuitum profecerat spiritualis intelligentiæ, nunc ergo ait: Oculi tui columbarum. Grandis in hoc profectus eius ostenditur, ut quæ prius tantum speciosa in mulieribus dicta est, nunc ut proxima speciosa dicatur, ex ipso sine dubio sponso splendorem decoris accipiens, ut semel ab ipso sumpta pulchritudine, etiam si accidat ei paululum sponsi absentiam pati, nihilominus pulchra permaneat. Quod autem oculi eius comparantur columbis, ob hoc profecto contingit: quia diuinas scripturas, non iam secundum literam, sed secundum spiritum intelligat, & aspiciat in eis spiritualia mysteria. Columba enim indicium est spiritus sancti. Spiritualiter ergo sensu intelligere legem & prophetas, hoc est oculos columbæ habere. Et quidem columbæ oculi eius appellantur. In psalmis uero huiusmodi anima pennas sibi dari columbæ desiderat, ut uolare possit in intellectum spiritualium mysteriorum, & requiescere in atrijs sapientiæ. Sed & si dormire quis possit, hoc est collocari, & requiescere in medio sortium, atque intelligere sortium rationem, & cognoscere diuini iudicii causas: non solum pennæ columbæ, quibus in spiritualibus intellectibus uolet, promittuntur ei, sed de argentatæ pennæ, id est, uerbi & rationis ornamento decoratæ. Scapulæ quoque eius in specie auri fieri dicuntur, ubi constantia fidei, & dogmatum stabilitas indicatur perfectiorum. Ergo si caput esse Christus dicitur, nihil putò absurdum uideri, si & oculi eorum qui secundum interiorem hominem spiritualiter intelligunt & spiritualiter iudicant, spiritus sanctus esse dicantur. Et ob hoc fortassis in lege sicut agnus positus est, per cuius hostiam populus purificaretur in pascha, ita & columbæ positæ sunt quibus purificatur homo, ingressus hunc mundum. Sed & de eo nunc dicere, & hostiarum qualitates discutere, longior uidetur excessus, & proposito operi minime conueniens. Hæc autem memorasse sufficiat, pro eo quod præsens sermo continet: Oculi tui columbæ: quasi diceret, oculi tui spirituales sunt: spiritualiter uidentes, spiritualiter intelligentes. Potest adhuc profundiore fortassis sacramento quod dixit: Ecce es speciosa proxima mea, intelligi de præsentī seculo dictum: quia speciosa quidem sit & hic ecclesia cum proxima est Christo, & cum imitatur Christum. Quod uero iterauit & dixit: ecce es speciosa, potest ad futurum seculum pertinere: ubi iam non solum imitatione, sed ipsa sui perfectione formosa est & speciosa: & ibi dicat esse oculos eius columbas, ut duorum oculorum columbæ duæ intelligantur esse filius dei & spiritus sanctus. Et ne mireris, si columba simul dicatur, cum uterque similiter aduocatus dicatur, sicut Ioannes euangelista declarat, spiritum quidem sanctum dicens paracletum, quod est aduocatus. Et de Iesu Christo nihilominus in epistola sua dicit: Quia ipse sit aduocatus apud patrē pro peccatis nostris. Sed & apud Zachariam prophetā duæ oliuæ, ad dexteram & ad sinistram candelabri positæ, unigenitum nihilominus & spiritum sanctum designare creduntur. Ecce es bonus fraternus meus, & quidem ecce es speciosus, cubile nostrum umbrosum. Nunc primum uidetur attentius inspexisse sponsi sui pulchritudinem sponsa, & considerasse illis oculis, qui columbæ esse dicti sunt, decus & speciem uerbi dei. Quia reuera non potest prius perspici, nec agnoscere quanta sit in uerbo magnificentia, nisi prius oculos quasi columbæ, id est, intelligentiam spirituales accipiat. Commune autem cubile sibi quod dicit esse cum sponso, corpus hoc mihi uidetur indicare animæ: in quo adhuc posita, digna habita sit ascisci ad consortium uerbi dei. Idque umbrosum, utpote non aridum, sed fructuosum memorat, & tanquam densitate boni operis nemorosum. Sed hæc sponsa dicitur anima